

**”PINTASILITTELYLLÄ MEITÄ EI ENÄÄ
NIINKU AVITETA”**

**Ammatillisten perhekotivanhempien työn
kuormittavuuden käsittely ryhmätyönohjauksessa**

Heidi Pylvänäinen
Erna Ryytänen
Pro gradu -tutkielma
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Heinäkuu 2012

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Psykologian laitos

HEIDI PYLVÄNÄINEN,

ERNA RYYNÄNEN: ”PINTASILITTELYLLÄ MEITÄ EI ENÄÄ NIINKU AVITETA”

Ammatillisten perhekotivanhempien työn kuormittavuuden käsittely ryhmätyönohjauksessa

Pro gradu -tutkielma, 37s., 1 liites.

Ohjaaja: Aarno Laitila

Psykologia

Heinäkuu 2012

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin ammatillisten perhekotivanhempien kuormituspuhetta ryhmätyönohjauksessa ja sitä, mikä rooli ryhmätyönohjauksella oli kuormituspuheen käsittelyssä. Tutkimuksessa keskityttiin työnohjauksen tukea antavan funktion tarkasteluun. Analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä analyysia (grounded theory). Pro gradu -tutkielma on osa Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen ”Ennen ja jälkeen huostaanoton – kehittyvän reflektion muodot ja asiantuntijuuden ulottuvuudet ehkäisevässä ja korjaavassa lastensuojelutyössä” -tutkimusprojektia.

Aineistona tutkimuksessa olivat ammatillisten perhekotivanhempien kahdeksan videoitua ryhmätyönohjausistuntoa. Ammatilliset perhekotivanhemmat kokoontuivat Jyväskylän yliopiston Psykologian laitoksella syksyn ja kevään 2007–2008 aikana. Aineistosta muodostui kaksi ydinkategoriaa: sijaishuollon vanhemmuuden erityislaatuisuus ja vertaistuki. Sijaishuollon vanhemmuuden erityislaatuisuus liitettiin menetettyyn ydinperhe-elämään, ammatillisen perhekotivanhemman julkisen, yksityisen ja yksilöllisen rajalla elämiseen sekä perhekotiin yrityksenä ja monitoimijaisena työkontekstina. Vertaistukeen liitettiin jaettua ymmärrystä perhekotityön sisällöstä ja kohteesta sekä voimaantumista. Menetetty ydinperhe-elämä-kategoria liittyi työn katkeamattomuuteen, yksityisyyden puutteeseen ja riittämättömyyden tunteeseen perhekodin lapsia kohtaan. Ammatillisen perhekotivanhemman julkisen, yksityisen ja yksilöllisen rajalla elämisen kategoriassa kuormituspuhe liittyi haastavien sijaislasten käytökseen, siitä aiheutuvaan loukkaantumiseen, sijaislapsesta luopumiseen ja huoleen sijaislapsesta. Perhekoti yrityksenä ja monitoimijaisena työkontekstina -kategoria sisälsi kuormituspuhetta yrittäjyydestä sekä yhteistyön haasteista ulkopuolisten tahojen kanssa. Jaettu ymmärrys perhekotityön sisällöstä ja kohteesta -kategoria liittyi työnohjauksen ryhmämuotoisuuteen, työnohjattavien saman alan harjoittamiseen sekä työnohjaajan rooliin työnohjauksessa. Ryhmätyönohjaus voimaannutti ammatillisia perhekotivanhempia, koska kuormitustekijöistä pystyttiin puhumaan avoimesti. Se kevensi oloa ja paransi työssä jaksamista.

Tulosten perusteella ammatillisten perhekotivanhempien työ on monin tavoin kuormittavaa. Ryhmätyönohjaus osoittautui vuorovaikutustilanteeksi, jossa oli mahdollisuus palauttaa voimavaroja työhön. Tutkimuksen perusteella ryhmätyönohjausta voi suositella ammatillisten perhekotivanhempien työssä jaksamisen ja sen edistämisen tukimuodoksi.

Avainsanat: ryhmätyönohjaus, ammatillinen perhekotivanhemmuus, työn kuormittavuus, aineistolähtöinen analyysi (Grounded theory)

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Työnohjaus	2
1.2 Työn kuormittavuus.....	6
1.3 Ammatilliset perhekodit	7
1.4 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	11
2 AINEISTON ANALYYSI JA MENETELMÄ	11
2.1 Tutkimuksen aineisto.....	11
2.2 Aineistolähtöinen analyysi eli Grounded theory tutkimusmenetelmänä	13
2.3 Tutkimuksen kulku	14
3 TULOKSET.....	17
3.1 Sijaishuollon vanhemmuuden erityislaatuisuus.....	18
3.1.1 Alakategorioiden ydinesimerkit.....	18
3.1.2 Alakategorioiden tarkastelu	21
3.2 Vertaistuki.....	23
3.2.1 Alakategorioiden ydinesimerkit.....	23
3.2.2 Alakategorioiden tarkastelu	25
3.3 Taulukko. Tutkimustulokset kategorioittain.....	27
4 POHDINTA.....	27
LÄHTEET	34
LIITE	38

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on aineistolähtöisen analyysin avulla selvittää, millaisia kuormitustekijöitä ammatilliset perhekotivanhemmat nostavat esille ryhmätyönohjauksessa, ja mikä rooli ryhmätyönohjauksella on kuormitustekijöiden käsittelyssä. Keskitymme työnohjauksen tukea antavan tehtävän tarkasteluun.

Työnohjauksen empiirisen tutkimuksen historia on suhteellisen lyhyt (Hyrkäs & Munnukka, 2002). Tutkimusta on kertynyt noin 30 vuoden ajalta ja ryhmätyönohjauksen tutkimus on lisääntynyt vasta viime vuosina (Mastoras & Andrews, 2011). Tutkimus on keskittynyt pääosin työnohjauksen opetuksellisten ja hallinnollisten tehtävien tarkasteluun, tukea antavan tehtävän jäädessä vähemmälle huomiolle (Keski-Luopa, 2011; Karvinen-Niinikoski, 2004). Nykypäivänä on kuitenkin alettu kiinnittää huomiota työnohjauksen tukea antavaan tehtävään erityisesti aloilla, joissa joudutaan emotionaalisesti kuormittaviin työtilanteisiin (Keski-Luopa, 2011).

Yleisesti tiedostetaan, että lastensuojelullisten asioiden parissa työskenteleminen on emotionaalisesti kuormittavaa. Perhekotivanhempien työ ja sen tukeminen ovat ajankohtaisia teemoja vuoden 2012 alusta tulleen perhehoitolakimuutoksen myötä, jonka mukaan sijoitettujen lasten ensisijaiseksi hoitomuodoksi määritellään perhehoito laitoshoidon sijaan (Perhehoitoliitto, 2012a). Lakimuutoksella pyritään kehittämään perhehoidon laatua ja parantamaan perhehoitajien asemaa. Perhehoitajien tarpeen ja vastuun lisääntyessä heidän jaksamiseensa tulee panostaa, jotta taataan sekä perhehoitajien että sijaislasten hyvinvointi.

Tutkimusta sijaisvanhemmuudesta on toteutettu jonkin verran, ja se on keskittynyt pääosin työn sisällön tutkimiseen. Tätä kautta on havaittu, että erilaisista tukiverkostoista sekä koulutuksista on hyötyä sijaisvanhempien työlle, ja ne parantavat työssä jaksamista (Cooley & Petren, 2011; Hampson & Tarvormina, 1980; Swartz, 2004). Tarkemmin ei ole kuitenkaan tutkittu sitä, mikä vaikutus työnohjauksella on sijaisvanhempien työhön. Suomessa Ammatillisten Perhekotien Liittoon kuuluvat perhekotivanhemmat ovat velvoitettuja jäsenyyden ehtona työnohjaukseen, mutta työnohjauksesta ei ole olemassa tarkempia suosituksia (Ammatillisten Perhekotien Liitto ry, 2012). Tämän tutkimuksen tarkoitus on lisätä tietoa ryhmätyönohjauksen hyödyistä ammatillisten perhekotivanhempien työn kuormittavuuden käsittelyssä.

1.1 Työnohjaus

Työnohjausta on kuvattu työnohjaajan ja ohjattavan väliseksi vuorovaikutusprosessiksi, jonka tavoitteena on tarkastella ohjattavan työtä ja edistää hänen ammatillista kasvuaan (Paunonen-Ilmonen, 2001; Punkanen, 2010). Työnohjauksesta on olemassa monia eri määritelmiä ja sen teoriapohja on hajanainen (Keski-Luopa, 2011). Syynä tähän on nähty eri ammattialojen eriävät työnohjauskäytännöt sekä keskittyminen eri ilmiöihin työnohjauksessa (Karvinen-Niirikoski, Rantalaiho & Salonen, 2007).

Termi työnohjaus juontaa juurensa latinankielisistä sanoista *super*, ”yli” ja *videre* ”katsoa, nähdä” (Kadushin, 1976). Englannin kielessä työnohjausta kutsutaan nimellä *work-counselling*, *counselling* tai *supervision*, kun taas Ruotsissa käytetään nimitystä *arbeteshandledning* (Punkanen, 2010). Sanan ”työ” sisältyminen työnohjausta kuvaavaan käsitteeseen useissa kielissä, kertoo toiminnan keskittyvän työhön ja sen tarkasteluun. Suomessa termi työnohjaus on rajattu kuvaamaan työnohjausta menetelmänä (Paunonen-Ilmonen, 2001). Sen on ajateltu sisältävän kaksi kokonaisuutta (Borgman & Packalen, 2002). Työstä lähtevät määrittelyt tarkastelevat asioita yhteiskunta-, hallinto- ja käyttäytymistieteiden tietoja käyttäen, kun taas ohjausta koskevat määrittelyt juontavat juurensa psykologiasta ja kasvatustieteestä.

Työnohjauksella on pitkä historia, joka ulottuu 1800-luvun Yhdysvaltoihin (Borgman & Packalen, 2002). Suomeen työnohjaus saapui 1950-luvulla USA:ssa ja Britanniassa opiskelleiden pappien, psykiatrien ja sosiaalityöntekijöiden mukana. Sitä toteutettiin psykoterapian, kirkon sekä sosiaalityön piirissä, ja nämä kolme tahoja ovat vaikuttaneet eniten työnohjauksen perinteeseen (Paunonen-Ilmonen, 2001). Psykiatrisen terveydenhuollon työnohjaus on ollut merkittävässä roolissa työnohjauksen kehittämisessä. 1970-luvulta lähtien alettiin kiinnittää huomiota työntekijöiden jaksamiseen, jonka seurauksena työnohjausta alettiin kehittää järjestelmällisesti ja työnohjaajien koulutukselle annettiin enemmän painoarvoa (Keski-Luopa, 2011). Suomessa työnohjausta leimasi pitkään sen hidas kehitys, mutta viime vuosina kehitys on ollut nopeaa (Paunonen-Ilmonen, 2001). Keski-Luopan (2011) mukaan syynä tähän on muun muassa sosiaalityön yhteiskunnallisen merkityksen kasvu.

Työnohjauksella on kolme päätehtävää: opetuksellinen, hallinnollinen ja tukea antava tehtävä (Brettschneider, 1983). Borgmanin ja Packalenin (2002) mukaan nämä osa-alueet esiintyvät limittäin jokaisessa työnohjausprosessissa, mutta eri painotuksin prosessin vaiheesta riippuen. Opetuksellisessa

funktiossa pääpaino on työnohjattavan ammattitaidon kehittämisessä sekä tiedon lisäämisessä. Hallinnollisessa funktiossa keskitytään organisaatioon, sen toimintaan ja tätä kautta työn laadun varmistamiseen (Borgman & Packalen, 2002; Keski-Luopa, 2011). Työnohjauksen tukea antava tehtävä kulkee rinnakkain opetuksellisen ja hallinnollisen tehtävän kanssa, ja siihen on alettu kiinnittää enemmän huomiota työnohjauksen kehittyessä (Brettschneider, 1983). Tukea antavassa funktiossa korostuu vuorovaikutus ja työhön liittyvien kokemusten jakaminen, joiden avulla ohjattava voi purkaa työstä aiheutuvaa stressiä (Borgman & Packalen, 2002). Työkokemuksella on havaittu olevan vaikutusta siihen, mistä työnohjauksen tehtävästä työnohjattava eniten hyötyy (Brunero & Stein-Parbury, 2008; Teasdale, Brocklehurst, & Thom, 2001). Pitkän työkokemuksen omaavat hoitajat raportoivat työnohjauksesta enemmän tukea antavia hyötyjä, kun taas uransa alkuvaiheessa olevat hoitajat raportoivat enemmän opetuksellisia hyötyjä.

Keski-Luopan (2011) mukaan ihmissuhdealojen työntekijöiden työnohjauksessa on psyykkisen kuormituksen roolin ymmärtämisen myötä painottunut tukea antavan tehtävän merkitys, ja siihen on alettu liittää työsuojelullisia sekä terapeuttisia piirteitä. Työsuojelullinen funktio on noussut käytännön tarpeesta, koska vuorovaikutuslähtöisissä ihmissuhdeammateissa työntekijä joutuu emotionaalisesti latautuneisiin, intiimeihin kontakteihin asiakkaidensa kanssa. Tämä voi lisätä työn kuormittavuuden, ahdistuksen tai avuttomuuden tunnetta, jolloin työntekijän voi olla vaikea selviytyä kuormituksesta ilman työnohjausta. Edellä mainitut tekijät saattavat kuitenkin ylikorostaa tukea antavaa tehtävää työnohjausprosessissa vieden sitä liikaa terapeuttiseen suuntaan. Borgmanin ja Packalenin (2002) mukaan keskeistä työnohjauksessa on oppimisprosessi, jonka kautta työntekijä kehittyy ammatillisesti. Tukea antavan funktion liika korostuminen voi viedä tilaa työnohjauksen muilta tehtäviltä ja vaikuttaa työnohjausprosessin onnistumiseen.

Työnohjaajan tehtävä työnohjausprosessissa on työnohjattavan ohjaaminen supportiivisesti ja konfrontoivasti (Punkanen, 2010). Työnohjaajan tulee vahvistaa työnohjattavan myönteisiä puolia ja kiinnittää huomiota työnohjattavan epäjohtonmukaiseen toimintaan työskentelyssään. Henkilökemioiden kohtaamista sekä työnohjaajan tuntemusta työnohjattavan ammatista on pidetty tärkeänä työnohjauksen onnistumisen kannalta työnohjaajan riittävän koulutuksen lisäksi. Mastorasin ja Andrews (2011) tutkimuksen mukaan työnohjaajan tehtäviin ryhmätyönohjauksessa kuuluu ryhmän ohjaaminen, tukeminen ja opettaminen, mutta samalla hänen tulee aktiivisesti havainnoida ryhmää ja siinä tapahtuvia prosesseja. Työnohjaajan tulee ylläpitää turvallista ilmapiiriä ryhmässä ja huomioida

ryhmäläisten mahdolliset ahdistuksen tunteet. On tärkeää, että työnohjaaja kannustaa ryhmäläisiä vuorovaikutukseen ja avoimeen kokemuksen jakamiseen toimien keskustelun valvojana.

Yleisimmät työnohjauslajit ovat asiakassuhteiden ja työyhteisöjen työnohjaus sekä hallinnollinen työnohjaus (Punkanen, 2010; Paunonen-Ilmonen, 2001). Työnohjaus voidaan toteuttaa yksilö-, ryhmä- tai yhteistyönohjauksena (Paunonen-Ilmonen, 2001). Tässä tutkimuksessa keskitytään ryhmätyönohjauksen tarkasteluun. Ryhmätyönohjauksessa on läsnä työnohjaaja sekä 4-7 työnohjattavaa (Niskanen, Sorri, & Ojanen, 1993; Punkanen, 2010). Niskasen ym. (1993) mukaan etuna työnohjausryhmässä on, jos sen jäsenet ovat ammattitaidoltaan ja kokeneisuudeltaan samalla tasolla. Toisaalta on havaittu, että työnohjattavien eriävät kokemukset, koulutus ja ammattitausta rikastuttavat työnohjauksessa esiin tulevia näkökulmia ja se on koettu hyödyllisenä (Mastoras & Andrews, 2011). Yleinen suositus on, että työnohjauksen tulisi kestää noin kaksi vuotta ennen kuin siinä päästään näkyviin tuloksiin (Borgman & Packalen, 2002).

Punkasen (2010) mukaan ryhmätyönohjaus on samaan aikaan sekä yksilö- että ryhmätason työskentelyä. Ryhmätyönohjauksessa tavoitteena on luoda toimiva yhteishenki sekä yhteinen kieli. Arvidsson (2000) on tutkinut psykiatristen sairaanhoitajien ryhmätyönohjausta ja havainnut, että positiivinen ilmapiiri työnohjausistunnoissa on edellytys sen onnistumiselle. Positiivista ilmapiiriä määrittelee toverillisuuden, sallivan ilmapiirin, ymmärryksen sekä pätevyyden kokemukset. Hyvä ilmapiiri johtaa positiivisiin tunnekokemuksiin ja ahaa-elämyksiin, jotka tukevat työssä oppimista ja kasvattavat luottamusta omiin näkemyksiin ja valintoihin työssä.

Työnohjauksen ryhmämuotoisuudella on havaittu olevan työnohjaajasta riippumaton terapeuttilinen vaikutus (Counselman & Weber, 2004). Ryhmän jäsenten vuorovaikutus antaa mahdollisuuden kehittää ihmissuhdetaitoja, itsetuntemusta ja käydä yhdessä läpi esimerkiksi epäonnistumisiin liitettyjä häpeän tunteita. Työhön liittyvien tunteiden käsittely on Viisaisen ja Hatakan (2008) mukaan olennainen osa työhön liittyvien ongelmien selvittämistä ja ratkaisemista työnohjauksessa. Työstä johtuvien tunteiden nimeämisen ja pohtimisen kautta voidaan etsiä uusia ratkaisumalleja työn ongelmakohtiin. Tavoitteena on työn struktuurin selvittäminen, negatiivisten tunteiden vähentäminen ja tätä kautta työssä jaksamisen tukeminen.

Työnohjaukselle on kirjallisuudessa asetettu monia tavoitteita. Työnohjauksen tarkoituksena on toimia laadunvalvontamenetelmänä ja vahvistaa ammatti-identiteettiä (Keski-Luopa, 2011). Tämä on korostunut erityisesti ihmissuhdealoilla, joissa omaa persoonaa käytetään työvälineenä. Ammatin vaatimien taitojen omaaminen ja tietoisuus omista resursseista sekä rajoituksista ovat osa ammatti-

identiteettiä (Arasola, 2008). Aiemman tutkimuksen mukaan työnohjaus syventää hoitajien tietoisuutta minästään, muuttaa minäkuvaa sallivammaksi, aktivoi omien työtapojen prosessointia sekä lisää potilaskeskeisyyttä ja varmuutta hoitotilanteissa (Hyrkäs, 2002; Arvidsson, Löfgren, & Fridlund, 2001). Työnohjauksella pyritään lisäämään työnohjattavan kykyä ymmärtää omaa työskentelyä ja sen kohteena olevia ongelmia ja prosesseja (Brettschneider, 1983). Jonesin (2003) sairaanhoitajista teettämän tutkimuksen mukaan työnohjaus antaa mahdollisuuden pysähtyä pohtimaan työhön liittyviä asioita ja oppia yhdessä. Työnohjauksessa saadaan tukea toisilta, voidaan peilata omaa työpanosta suhteessa toisiin ja lisätä potilastyöstä aiheutuvan huolen ja ahdistuksen hallinnan tunnetta.

Hyrkäs (2005) sekä Edwards ym. (2006) ovat tutkimuksissaan havainneet, että tehokas työnohjaus alentaa työnohjattavien työuupumuksen raportointia. Ajan löytäminen työnohjaukselle, mahdollisuus puhua luottamuksellisista asioista, työnohjaajan antama tuki ja työnohjattavan positiivisen asenteen omaksuminen suhteessa työnohjaukseen ovat yhteydessä vähäisempään raportoituun työuupumukseen (Edwards ym., 2006). Työuupumuksen väheneminen lisää työtyytyväisyyttä ja tätä kautta toiminnan laatu paranee (Paunonen-Ilmonen, 2001).

Paunonen-Ilmosen (2001) mukaan työnohjauksen vaikuttavuutta on vaikea suoraan osoittaa. Syy-seuraus -tulkintojen tekeminen työnohjausprosessista on hankalaa, sillä työnohjauksen aikana ohjauksen ulkopuolella voi tapahtua monia asioita, jotka eivät ole kontrolloitavissa ja vaikuttavat ohjattavan työhön sekä ohjattavaan. Tästä syystä työnohjaustutkimus on painottunut ohjattavien omien kokemusten analysointiin. Borgmanin ja Packalenin (2002) mukaan usein näkyvin tulos työnohjauksen vaikuttavuudesta on työntekijän oma kokemus, se että hän ymmärtää ja hahmottaa paremmin työtään, sietää paremmin epävarmuutta ja osaa kuunnella itseään.

Työnohjauksesta ei ole tällä hetkellä olemassa lakisääteisiä velvoitteita. Lainsäädännöstä löytyy velvoitteita täydennyskoulutuksesta, johon työnohjauksen nähdään sisältyvän. Työterveyslaki 743/1978 edellyttää jatkuvaa täydennyskoulutusta ja koulutusvastuu on työnantajalla (Paunonen-Ilmonen, 2001). Työntekijällä on halutessaan oikeus työnantajan järjestämään työnohjaukseen.

Lastensuojelun sijaishuollon vanhemmuuden työnohjausta on tietämyksemme mukaan tutkittu vähän. Sijaisvanhemmista tehty tutkimus on pääsääntöisesti keskittynyt työn luonteeseen ja sijoitettujen lasten näkökulmaan (Andersson, 2001; Isomäki, 2002). Tutkimuksen vähäisyydestä johtuen tässä tutkimuksessa vertailukohtana hyödynnetään sairaanhoitajilla toteutettua työnohjaustutkimusta. Pidämme sitä nykytutkimuksen valossa vertailukelpoisena perhekotivanhempien työnohjauksen tutkimisessa ammattien samankaltaisten piirteiden vuoksi. Myös Isomäki (2002) on

huomioinut alojen osittaisen samankaltaisuuden tutkiessaan sijaisvanhemmuuden työn luonnetta. Molemmat ammatit ovat ihmissuhdealoja, joissa tehdään auttamistyötä omaa persoonaa hyödyntäen. Tulee kuitenkin huomioida, että sairaanhoitajien ja perhekotivanhempien työnkuvat eivät ole suoraan verrannollisia toisiinsa.

1.2 Työn kuormittavuus

Työn kuormittavuutta on monissa tutkimuksissa lähestytty työuupumuksen ja stressin kautta. Suurin osa tutkimuksesta on toteutettu kvantitatiivisin menetelmin (Brotheridge & Grandey, 2002; Grandey, Foo, Groth, & Goodwin, 2012). Tässä tutkimuksessa työn kuormittavuutta lähestytään kvalitatiivisesta lähestymistavasta käsin. Tavoitteena on saada yksityiskohtaista ja kuvailevaa tietoa ammatillisten perhekotivanhempien työn kuormittavuuden luonteesta.

Karasek ja Theorell (1990) kuvaavat teoksessaan työn psykososiaalisten kuormitustekijöiden merkitystä työntekijän terveyteen ja työssä selviytymiseen. He tarkastelevat työn psykologisia vaatimuksia (alhaiset-korkeat) suhteessa vaikutusmahdollisuuksiin (alhaiset-korkeat). Mallin mukaan vaativa ja haastava työ, johon työntekijä voi itse vaikuttaa edistää uuden oppimista, kohentaa taitoja ja lisää työn hallintaa. Hyvä työn hallinnan tunne puolestaan vähentää työn kuormitustekijöiden vaikutuksia. Työ on kuormittavinta silloin, kun työn psykologiset vaatimukset ovat korkeat ja työntekijän vaikutusmahdollisuudet alhaiset.

Kuten aiemmin on todettu, ammatit, joissa ollaan ihmisten kanssa tekemisissä, ovat emotionaalisesti kuormittavia ja erityisesti hoitoaloilla esiintyy emotionaalista kuormitusta muita aloja enemmän (Brotheridge & Grandey, 2002; Elo, 2009). Emotionaalisesta kuormituksesta on kyse silloin, kun työntekijä kohtaa työssään tilanteita, jotka herättävät hänessä kielteisiä tunteita, kuten vihaa, suuttumusta, pelkoa, riittämättömyyttä ja tästä aiheutuvaa avuttomuuden tunnetta (Elo, 2009). Hoitoaloilla on havaittu olevan kaksi työntekijöitä huomattavasti kuormittavaa tekijää: asiakkaiden loukkaava käytös sekä jatkuva emotionaalisen kontrollin ylläpitäminen (Grandey ym., 2012). Hoitohenkilökunta vastaanottaa potilaiden ja omaisten hädän, surun ja pettymysten tunteet sekä joutuu arvostelun kohteeksi. Tämä voi johtaa negatiivisten tunteiden, kuten inhon, turhautumisen ja ahdistuksen kokemiseen, joita hoitohenkilökunta ei voi työssään julkisesti ilmaista. Emotionaalisten prosessien kontrolloimisen on havaittu olevan yhteydessä työuupumukseen.

Riska ja Wrede (2004) puhuvat ”tunnetyöläisistä” eli ammattilaisista, joiden odotetaan kohtaavan ja käsittelevän asiakkaiden tunteita työssään. Heiltä vaaditaan kestävyyttä eli emotionaalista sitoutumista sekä kykyä hallita omia tunteitaan, jotka ovat osa ammatillista pätevyyttä. Haasteena auttajatyössä on emotionaalisen etäisyyden säilyttäminen ja henkilökohtainen suhteen ylläpitäminen asiakkaaseen samanaikaisesti, sekä tästä aiheutuvan kuormituksen sietäminen. Persoonan käyttö mahdollistaa intuitiivisuuden ja spontaanisuuden hyödyntämisen työssä, mutta altistaa samalla kuormitukselle, koska silloin ei ole käytössä ammatillisen suojautumisen keinoja (Lindqvist, 2006).

1.3 Ammatilliset perhekodit

Ammatillisten perhekotivanhempien työn lähtökohdat pohjautuvat lastensuojelulakiin. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 2007/417). Lapsi voidaan ottaa huostaan silloin jos lapsen terveys tai kehitys on vakavasti vaarassa kodin olosuhteiden tai lapsen oman käyttäytymisen vuoksi. Huostaanottoon ryhdytään tilanteissa, joissa avohuollon tukitoimet eivät riitä. Lastensuojelun järjestäminen on kunnan vastuulla, ja sitä hoitavat sosiaalityöntekijät (Lastensuojelun Keskusliitto, 2011). Vuonna 2010 Suomessa oli 10 003 huostaanotettua lasta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2012). Kokonaisuudessaan kodin ulkopuolelle oli sijoitettu 17 064 lasta. Huostassa olleista lapsista puolet oli sijoitettu perheisiin ja heistä 11 prosenttia sukulais- ja läheisperheisiin.

Perhekotihoito on yksi lasten ja nuorten sijaishuollon muoto (Lastensuojelun käsikirja, 2012). Muita sijaishuollon muotoja ovat perhehoito, lastensuojelulaitos ja sukulaissijoitus, joka lasketaan perhehoitoon kuuluvaksi. Sosiaalihuoltolain 1982/710 mukaan perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Perhekotihoito sijoittuu sijaishuoltomuodoltaan perhehoidon ja laitoshoidon välille.

Ammatillisen perhekodin toiminnasta on säädetty laissa. Ammatillinen perhekoti luetaan toimialaltaan yksityisiin sosiaalipalveluihin kuuluvaksi (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011). Ammatilliset perhekodit toimivat aluehallintoviranomaisten valvonnassa joko perhekotiluvalla tai laitosluvalla (Kuoppala & Säkkinen, 2010). Ammatillisessa perhekodissa tulee asua sijoitettujen lasten

kanssa yhteisessä kodissa kaksi hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa henkilöä (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011). Kahta hoidettavaa lasta kohden on oltava vähintään yksi hoito- ja huolenpitovastuussa oleva henkilö, lukuun ottamatta tilanteita, joissa hoitoa annetaan myös sisaruksille tai samaan perheen jäsenille (Sosiaalihuoltolaki 1982/710). Perhekodissa toimii yksi toiminnasta ja laadusta vastaava vastuuhenkilö, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain mukainen kelpoisuus (Lastensuojelun käsikirja, 2012). Perhekodin tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle ja kasvatukselle sopiva (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011). Ammatillisten Perhekotien Liitto ry:n (2012) mukaan Suomessa toimi vuonna 2011 yli 100 ammatillista perhekotia, joista 97 kuului Ammatillisten Perhekotien Liittoon.

Ammatillisilla perhekotivanhemmilla tulee olla riittävä koulutus alalle ja työkokemusta hoito- ja kasvatustyöstä (Lastensuojelun käsikirja, 2012). Lisäksi on oltava valmiudet yritystoimintaan sekä työnantajan rooliin, jos perhekodissa on ulkopuolisia työntekijöitä. Ammatilliseksi perhekotivanhemmaksi ryhtyminen edellyttää PRIDE-valmennusta (PRIDE = Parent's Resources for Information, Development and Education) (Hakkarainen & Koisti-Auer, 2008). Valmennusohjelma on 14-vaiheinen ja sen tarkoituksena on tarjota tietoa sijaisvanhemmuudesta ja antaa valmiuksia sijaislasten huoltajina toimimiseen. Suomessa PRIDE-valmennusta ja PRIDE-kouluttajakoulutusta tarjoaa Pesäpuu ry.

Sijaisvanhemmuuden työn luonnetta on kuvailtu sumeaksi (Isomäki, 2002). Sinclair, Gibbs ja Wilson (2004) ovat määritelleet sijaisvanhemmuuden sijoittuvan ammatillisuuden ja tavallisen perhe-elämän välille. Työn ja perhe-elämän sekoittuminen voi heidän mukaansa aiheuttaa stressiä. Sijaisvanhemmuutta on pidetty työnä, jossa voi joutua tekemään valinnan oman perheen vahingoittumisen ja sijaislapsen kanssa epäonnistumisen välillä. Lindqvistin (2006) mukaan kuuluminen samaan perheyhteisöön erottaa sijaishuoltajan työn muusta auttamistyöstä, koska samassa perheyhteisössä eläminen johtaa siihen, että sijaisperheissä jäsenet merkitsevät toisilleen enemmän kuin muissa auttamissuhteissa. Ketola (2008) on korostanut sijaisvanhemmuuden ammatillista otetta, joka helpottaa sijaisvanhempana toimimista etenkin haastavien sijaislasten kanssa. Kirtonin (2001) mukaan sijaisvanhempana toimiminen on rahan ja rakkauden välimastossa tasapainoilua. Pääasiallisena motiivina työhön on empatia ja halu auttaa, mutta myös taloudellisilla motiiveilla on työn tekemisen kannalta keskeinen merkitys.

Sijaislasten hoivaamisen lisäksi sijaisvanhempien tehtävänä on perusturvallisuuden ja kiintymyssuhteen vaurioiden korjaaminen (Rousu & Holma, 2003). Hakkarainen ja Koisti-Auer (2008) toteavat, että sijoitetut lapset ovat usein eläneet turvattomissa olosuhteissa ja tarvitsevat tästä syystä paljon aikuista ja vanhemmuuden turvaa. Sinkkosen (2006) mukaan suurin osa sijoitetuista lapsista tarvitsee sijaisvanhempien tuen lisäksi ulkopuolista psyykkistä tukea. Sijaislapsesta huolehtiminen edellyttää yhteistyötä monien eri tahojen kanssa. Ammatilliset perhekotivanhemmat tekevät työtään julkisten ja yksityisten suhteiden verkossa. Vuorovaikutuksessa ollaan sijoitettujen lasten, oman perheen, henkilökunnan, biologisten vanhempien ja viranomaistahojen kanssa. Myönteisillä yhteistyösuhteilla ja sosiaaliviranomaisten tehokkaalla työotteella on havaittu olevan motivoiva vaikutus sijaisvanhempiin, ja se on helpottanut heitä keskittymään omaan työtehtävään eli hoito- ja kasvatustyöhön (Denby, Rindfleisch, & Bean, 1999). Toisaalta on havaittu, että sijaisvanhemmat kokevat yhteistyösuhteet viranomaisten kanssa usein vaikeiksi tuen ja arvostuksen puutteen vuoksi (Cooley & Petren, 2011; Denby ym., 1999; MacGregor, Rodger, Cummings, & Leschied, 2006).

Sinclair ym. (2004) selvittivät sijaisvanhemmuuden kuormittavia ja stressaavia tapahtumia, joilla on vaikutusta sijaisvanhempien jaksamiseen. He havaitsivat kuusi tilannetta, jotka tapahtuessaan vaikuttavat hyvinvointiin, sijaisvanhempien ihmissuhteisiin ja käsityksiin sijaisvanhempana toimimisesta. 1) Ennalta suunnittelemat sijoituksen purkamiset koettiin raskaimpina ja ne aiheuttivat sijaisvanhemmille epäonnistumisen kokemuksen. 2) Sijaisvanhempiin kohdistetut syytökset, kuten hyväksikäyttöepäilyt, koettiin kuormittavina ja ne vaikuttivat sijaisvanhempana toimimiseen. 3) Haastava yhteistyö biologisten vanhempien kanssa, varsinkin tapauksissa, joissa oli väkivallan uhkaa, kuormitti sijaisvanhempia. 4) Perheen sisäiset jännitteet koettiin kuormittavina. Sijaisvanhemmat uskoivat jännitteen johtuvan siitä, että perheeseen oli sijoitettu siihen sopeutumattomia lapsia ja näissä tilanteissa riski sijoituksen purkamiselle oli suuri. 5) Kuormittavana tekijänä mainittiin myös odotukset sijaislapsen rakastamisesta ja siitä aiheutuvat paineet. Ristiriitaa koettiin siinä, että sijoitettua lasta tulisi rakastaa kuin omaansa, mutta toisaalta biologinen vanhemmuus nähdään yhteiskunnassa ylivertaisena. 6) Yhteistyö sosiaaliviranomaisten kanssa koettiin haastavana. Sijaisvanhemmat kokivat ulkopuolisuuden tunnetta yhteistyössä viranomaisten kanssa eivätkä tulleet omasta mielestään kuulluksi.

Pösön (2004) mukaan sijaisvanhempien työn haasteista huolimatta perhehoitoa verrataan usein tavallisen perheen arkeen eikä heidän tuen tarvetta tunnisteta. Tutkimukset ovat osoittaneet, että sijaisvanhempien työn monipuolinen tukeminen on tärkeää, jottei työn kuormituksesta aiheutuva

uupumus johda äärimmäiseen tilanteeseen eli työstä luopumiseen (Denby ym., 1999; MacGregor ym., 2006). Janhunen (2008) toteaa, että sijaisvanhemman uupuminen voi johtaa siihen, että sijaislasten kanssa ei enää pärjätä tai heitä aletaan kohdella huonosti. Denbyn ym. (1999) tutkimuksessa sijaislapsesta luopumisen syiksi raportoitiin sijaislasten väkivaltainen käyttäytyminen, haasteet yhteistyössä biologisiin vanhempiin ja epäluottamus sekä arvottomuuden tunne suhteessa sosiaaliviranomaisiin. Ketolan (2008) mukaan sijaishuollon perhehoidossa tulisi kiinnittää huomiota yksilöllisen tuen tarjoamiseen. Hän toteaa, että Suomen sijaishuollon perhehoidossa on parantamisen varaa esimerkiksi Ruotsin ja Norjan sijaishuoltojärjestelmiin verrattuna, joissa sijoituksen keskeytysten määrä on pysynyt kohtuullisena. Ruotsissa ja Norjassa on jo vuosia suosittu perhehoitoa laitoshoidon sijasta ja perhehoitajien taloudellinen tuki on ollut huomattavasti Suomen tasoa korkeampi.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean (ESOK) vuoden 2000 periaatepäätöksen mukaan sijaisvanhempien tulee saada tehtävässään neuvontaa ja ohjausta, joista aiheutuvat kulut korvataan heille (Mikkola, 2004). Suomessa perhesijoituksen tehneet kunnat ovat velvoitettuja tukemaan sijaisvanhempia heidän erilaisessa vanhemmuudessaan ja kunnilla on lakisääteinen velvollisuus tarjota perhehoitajalle erilaisia tukimuotoja (Raitanen, 2008; Perhehoitajalaki 1992/312). Ennakoivan PRIDE-valmennuksen lisäksi sijaisvanhemmille järjestetään koulutuksia, konsultaatiota, Kelan tukemaa kuntoutustoimintaa, parisuhdekursseja, kriisipuhelinpalvelua, keskustelupalstoja, lakineuvontaa ja vertaisryhmätoimintaa (Perhehoitoliitto, 2012b). Vertaisryhmän tarkoituksena on jakaa kokemuksia ja tunteita toisten samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien ja samanlaisia asioita kokeneiden kanssa luottamuksellisesti sekä oppia toisilta (Raitanen, 2008).

Vertaisryhmätoiminnan ollessa jo suhteellisen vakiintunut käytäntö sijaisvanhemmuuden tukimuotona on sijaisvanhempien työnohjaus Suomessa vielä epävakaa pohjalla (Raitanen, 2008; Janhunen, 2009). Janhusen (2009) mukaan sijaisvanhempien työnohjaus on useimmiten lyhytkestoista, sitä on huonosti tarjolla, sitä ei osata ottaa vastaan tai siihen osallistutaan vain kriisi- ja erityistilanteissa. Ammatilliseen Perhekotien Liittoon kuulumisen kuitenkin edellyttää perhekotivanhemmilta säännölliseen työnohjaukseen osallistumista (Ammatillisten Perhekotien Liitto ry, 2012).

1.4 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia, millainen ympäristö ryhmätyönohjaus on kuormitustekijöiden käsittelyyn, ja mitä se tarjoaa perhekotivanhemmille. Haluamme erityisesti tarkastella työnohjauksen tukea antavaa funktiota ja sen merkitystä perhekotivanhempien työnohjauksessa. Tutkimuskysymyksiksi muodostuvat:

- 1) Minkälaisia kuormitustekijöitä ammatilliset perhekotivanhemmat ottavat esille ryhmätyönohjauksessa?
- 2) Mikä rooli ryhmätyönohjauksella on ammatillisille perhekotivanhemmille kuormitustekijöiden käsittelyssä?

2 AINEISTON ANALYYSI JA MENETELMÄ

2.1 Tutkimuksen aineisto

Pro gradu -tutkielmamme aineisto perustuu Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen ”Ennen ja jälkeen huostaanoton – kehittyvän reflektion muodot ja asiantuntijuuden ulottuvuudet ehkäisevässä ja korjaavassa lastensuojelutyössä” -tutkimusprojektiin (Laitila, 2008). Aineistona tutkimuksessa ovat lastensuojelutyötä tekevien työntekijöiden tallennetut ryhmätyönohjauskeskustelut. Nämä kolme ryhmää ovat lapsiperhetyötä tekevät perheterapeutit, ammatilliset perhekotivanhemmat ja sijaisvanhemmat. Kukin ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa Jyväskylän yliopiston Psykologian laitoksella syksyn ja kevään 2007–2008 aikana. Istunnot kestivät puolitoista tuntia. Työnohjauskeskustelut kuvattiin videokameralla ja tallennettiin dvd-muotoon, sisältäen myös osallistujien sekä työnohjaajien yksilöhaastattelujen äänitallenteet. Tallennettuja istuntoja on yhteensä 24 ja niiden arvioitu kesto on noin 36 tuntia. Kokoontumisten työnohjaajina toimivat perheterapia- ja työnohjaajakoulutuksen saaneet työnohjaajat.

Tutkimushankkeeseen osallistuneet perheterapeutit, ammatilliset perhekotivanhemmat ja sijaisvanhemmat olivat Keski-Suomen seudulta ja heidät löydettiin Perhehoitoliiton, Pesäpuu ry:n sekä

Ammatillisten Perhekotien Liiton kautta. Perheterapeuttien työnohjausryhmään osallistui viisi terapeuttia, jotka kaikki olivat naisia. Ammatillisten perhekotivanhempien työnohjausryhmään osallistui kolme avioparia ja sijaisvanhempien työnohjaukseen osallistui neljä avioparia, joista yksi pari jättäytyi työnohjauksesta pois aikatauluongelmien vuoksi. Kaiken kaikkiaan aineistossa lastensuojeluasioiden parissa työskenteleviä henkilöitä oli 17, joista 11 oli naisia ja kuusi miehiä. Työnohjaus oli maksutonta osallistujille.

Ennen ja jälkeen huostaanoton -tutkimushankkeen osallistujien tietosuoja on varmistettu prosessin eri vaiheissa. Tutkimukseen osallistuvilta pyydettiin kirjallinen lupa aineiston käyttämiseksi tutkimuskäyttöön. Työnohjausistunnoissa syntyneitä aineistoa säilytetään Jyväskylän yliopiston Psykoterapian opetus- ja tutkimusclinikan potilasarkistossa. Aineiston käsittelijöitä sitovat sosiaali- ja terveydenhuollon salassapitosäädökset ja tutkimukseen osallistuvien henkilöiden henkilöllisyys tehdään mahdottomaksi tunnistaa (Laitila, 2008).

Tässä tutkimuksessa aineistona ovat ammatillisten perhekotivanhempien ryhmätyönohjausistunnot. Kaikki ammatilliset perhekotivanhemmat ovat perhekotien omistajia ja työskentelevät kokopäiväisesti yksiköissä. Istuntoihin osallistui kolme perhekotivanhempiä, jotka olivat kaikki ennalta tuttuja toisilleen ammattiliiton tapaamisista. Jokaisella avioparilla on biologisia lapsia ja kahdella aviopareista biologisia lapsia asui perhekodissa työnohjausprosessin aikana. Jokaisessa perhekodissa on ulkopuolisia työntekijöitä. Perhekotivanhemmista neljällä on koulutusta ja kokemusta kasvatusta ja hoitotyöstä. Kaksi perhekotivanhemmaa on käynyt kasvatusta ja huostaanotto lisäkoulutuskursseja pätevytyäkseen perhekodin pitäjäksi. Kaikilla perhekotivanhemmilla on usean vuoden kokemus perhekotityöstä.

Perhekotivanhempien työnohjauskokouksista puuttui ensimmäisellä kerralla yksi perhekoti-isä. Kuudennella tapaamiskerralla puuttui kaksi perhekotiäitiä ja yksi perhekoti-isä. Seitsemännellä tapaamiskerralla puuttui yksi perhekoti-isä. Kahdeksannella tapaamiskerralla puuttui yksi perhekotiäiti ja yksi perhekoti-isä. Poissaoloista oli ilmoitettu ennalta. Tapaamiskertojen aiheita ei jaettu ennalta parien kesken, vaan aiheet nousivat vapaasti esille jokaisen tapaamiskerran aikana joko perhekotivanhempien tai työnohjaajan aloitteesta.

2.2 Aineistolähtöinen analyysi eli Grounded theory tutkimusmenetelmänä

Grounded theory on yksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetyistä analyysimenetelmistä. Se on peräisin 1960-luvulta, jolloin sosiologit Barney Glaser ja Anselm Strauss (1967) kehittivät sen. Grounded theory on aineistolähtöinen menetelmä, joka on tarkoitettu sosiaalisten ilmiöiden tutkimiseen. Menetelmän tarkoituksena on aineistoon perustuvien käsitteellisten teorioiden luominen käyttämättä olemassa olevia teorioita (Glaser & Strauss, 1967; Strauss & Corbin, 1990). Tämän vuoksi on tärkeää, että aineiston jokainen osa otetaan huomioon eikä sitä pakoteta ennakkoluokituksiin (Glaser & Strauss, 1967). Grounded theoryn metodinen ydin on jatkuvan vertailun menetelmä, jonka avulla teoria pyritään muodostamaan. Samalla se on työtapa, joka sisältää analyysimenetelmän kaikki vaiheet. Jatkuvan analyysin menetelmässä koodaus ja analyysi, yläkäsitteitä etsivä yleistäminen ja yleistysten toistuva testaaminen aineistosta nousevien yksittäistapausten avulla, kulkevat rinnakkain. Tutkimuksen analyysitapa voi vaihdella abstraktiotasoltaan siten, että se voi teorian muodostamisen sijasta keskittyä enemmän ilmiön yleisempään kuvailuun (Strauss & Corbin, 1990). Metodin käytössä keskeistä on teoreettinen herkkyys. Hyödyllisenä on koettu, että analyysin alkuvaiheessa syvennyttään aineistoon ja vältetään samanaikaista systemaattista kirjallisuuteen paneutumista, jotta avoimuus aineistoa kohtaan säilytetään ja vältetään ennako-oletuksilta. Toisaalta aiempaan teoriaan ja tutkimukseen tutustuminen voi antaa hyödyllistä tietoa ja herkistää tutkittavalle ilmiölle uusista näkökulmista käsin.

Keskitymme kuvaamaan Grounded theory -analyysia Straussin ja Corbinin (1990) sekä Birksin ja Millsin (2011) teosten pohjalta. Straussin ja Corbinin (1990) mukaan aineiston koodaus ja tulkinta tapahtuu kolmessa vaiheessa: avoin koodaus, aksiaalinen koodaus ja selektiivinen koodaus. Analyysin vaiheet tapahtuvat lomittain tutkimuksen edetessä. Avoimen koodauksen vaiheessa aineisto pilkotaan osiin ja siitä etsitään yhteneväisyyksiä sekä eroavaisuuksia. Tutkijan on tärkeää aktiivisesti ylläpitää avoimuus aineistoa kohtaan, jotta uusia havaintoja voi syntyä. Aineistoa tutkitaan tarkasti lause lauseelta, jotta saadaan kattava käsitys aineiston teemoista (Birks & Mills, 2011). Esiin nostettuja teemoja aletaan nimetä ja vertailla toisiinsa (Strauss & Corbin, 1990). Vertailemalla teemoja toisiinsa niistä aletaan muodostaa alustavia kategorioita.

Aksiaalisessa koodauksessa osiin hajotettu aineisto kootaan yhteen uudella tavalla (Strauss & Corbin, 1990). Kategorioiden integroituminen ja yhteyksien löytyminen on yksi keskeisimmistä aksiaalisen koodauksen tavoitteista (Birks & Mills, 2011). Tässä vaiheessa keskitytään tutkittavaan

ilmiöön mahdollisimman monipuolisesti ja tarkastellaan kategorioiden välisiä suhteita (Strauss & Corbin, 1990). Vähitellen kategoriat alkavat selkiintyä ja kategorioille muodostuu alakategorioita.

Tutkimuksen loppuvaiheessa siirrytään selektiiviseen koodaukseen, jolloin koodauksessa siirrytään yleisemmälle tasolle (Strauss & Corbin, 1990). Tutkimukselle pyritään löytämään yhteinen juoni, jonka kautta teoria lopulta muodostuu. Muistiinpanoilla eli memoilla on keskeinen merkitys teorian muodostamisessa (Alvesson & Sköldberg, 2009). Muistiinpanoihin tulee monipuolisesti kirjata tunteja, ajatuksia ja ideoita, joita aineisto tutkijassa herättää. Näin taataan tutkimuksen laatu jokaisessa prosessin eri vaiheessa. Kaikissa koodausvaiheissa tehdyistä muistiinpanoista on apua, kun mietitään eri kategorioiden välisiä yhteyksiä ja rakennetaan tarinan juonta. Tutkittavalle ilmiölle kehitetään ydinkategoria, jonka avulla tutkimuksessa muodostuneen tarinan juoni voidaan kertoa (Strauss & Corbin, 1990). Ydinkategoria voidaan muodostaa siinä vaiheessa, kun tutkijalla on selkeä käsitys aineistossa usein esiintyvistä muuttujista, kategorioista, alakategorioista sekä niiden ominaisuuksista ja ulottuvuuksista (Birks & Mills, 2011). Aineisto saturoituu, kun uusia kategorioita ei enää löydy (Birks & Mills, 2011). Ydinkategoria kokoaa tutkimuksessa muodostuneet kategoriat ja olennaisimmat havainnot (Strauss & Corbin, 1990).

Laadulliseen tutkimusotteeseen sekä grounded theory -analyysiin liittyvää luotettavuuden arviointia tutkimusprosessin osalta käsitellään pohdintaosiossa.

2.3 Tutkimuksen kulku

Aloitimme aineistoon perehtymisen katsomalla kaikki tutkimusprojektin 24 työnohjausistuntoa. Perheterapeuttien, sijaisvanhempien sekä ammatillisten perhekotivanhempien ryhmätyönohjausprosessit sisälsivät kukin kahdeksan työnohjausistuntoa. Ensimmäisessä koodauksessa teimme muistiinpanoja ja käsittekarttoja jokaisesta työnohjausryhmästä pohtien työn kuormittavuuden ilmenemistä työnohjauksessa. Kaikissa työnohjausryhmissä yhteisiä teemoja työn kuormittavuudesta olivat huoli lapsista, haasteet yhteistyösuhteissa, yksinäisyyden ja arvostuksen puutteen tunteet, omien tunnereaktioiden käsittelyn haasteellisuus, työn rajaamisen ongelmat, riittämättömyyden tunne, syyllisyys, liika tunnollisuus, epävarmuus ja pelko. Lopulta päätimme keskittyä yhteen työnohjausryhmään ja valitsimme tutkimuksemme kohteeksi ammatilliset perhekotivanhemmat. Tämä päätös syntyi sen pohjalta, että mielestämme ammatillisten perhekotivanhempien työnohjauksessa

kuvattiin avoimimmin työn kuormittavuutta. Ammatillisten perhekotivanhempien työnohjausistuntojen kautta kuvautui laajimmin lastensuojelutyötä tekevien työntekijöiden kuormittuneisuus, sisältäen samoja kuormittavuuden piirteitä, joita esiintyi myös sijaisvanhempien ja perheterapeuttien työnohjausistunnoissa. Tässä vaiheessa emme vielä tutustuneet aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen, koska halusimme säilyttää mielemme avoimina aineistoa kohtaan.

Päätettyämme keskittyä ammatillisten perhekotivanhempien työnohjausprosessiin, katsoimme uudelleen perhekotivanhempien kahdeksan työnohjausistuntoa ja teimme toisen koodauksen. Teimme toistamiseen muistiinpanoja jokaisesta ryhmätyönohjausistunnosta koodaten aineistoa. Kokosimme paperille listan muodossa kaikki mahdolliset kuormitusteemat. Pyrimme tarkastelemaan aineistoa neutraalisti ja pohtimaan avoimin mielin minkäläisten kategorioiden alle kuormituspuhe jakautuu. Grounded-teoriassa keskeistä on aineiston sekä tulkintojen jatkuva vertailu, jolloin muistiinpanot ovat tärkeä työväline (Strauss & Corbin, 1990). Tässä vaiheessa alkoi hahmottua kuormitustekijöiden skaala ja teemat, joihin kuormitustekijät liittyivät. Aineiston teemoittelu vastaa grounded-teorian avoimen koodauksen vaihetta, jossa aineistoa havainnoidaan jakamalla se osiin (Strauss & Corbin, 1990). Avoimen koodauksen vaiheessa tunnistimme aineistosta tärkeitä teemoja ja vertailimme niitä toisiinsa. Alusta alkaen oli selvää, että tutkimme ammatillisten perhekotivanhempien työn kuormittavuuden ilmenemistä ryhmätyönohjauksessa. Tutkimuksen edetessä päätimme lisäksi keskittyä tutkimaan sitä, mikä rooli ryhmätyönohjauksella on ammatillisille perhekotivanhemmille työn kuormittavuuden käsittelyssä.

Seuraavaksi aloimme pohtia, mitä istuntoja valitsimme tutkimukseemme. Lopulta päädyimme hyödyntämään seitsemää istuntoa kahdeksasta, joissa käsiteltiin työn kuormittavuutta. Tämän jälkeen litteroimme kaksi istuntoa, joita ei ollut aiemmin litteroitu. Luimme litteraatioita useita kertoja lause lauseelta eri näkökulmia hyödyntäen ja tämä avasi meille aineistoa uudella tavalla. Käytimme paljon aikaa aineistoon tutustumiseen, siitä keskustelemiseen ja siihen uppoutumiseen. Corbinin ja Straussin (2008) mukaan aineistoon uppoutuminen on keskeistä laadullisen tutkimuksen onnistumisen kannalta. Parhaimmillaan se voi johtaa siihen, että tutkija pystyy asettumaan tutkittavien asemaan ja saa tätä kautta syvempää näkökulmaa aineistoon. Tätä on pidetty laadullisen tutkimuksen rikkautena.

Kolmannella koodauskerralla kokosimme jälleen paperille listan muodossa kuormitustekijöitä ja pohdimme edelleen minkä kategorioiden alle voisimme luokitella ne. Tässä vaiheessa aineisto alkoi saturoitua, ja olimme onnistuneet poimimaan laajasta aineistosta keskeiset teemat. Nimesimme alustavat viisi kategoriaa sen mukaan, mihin teemoihin perhekotivanhemmat kuormitustekijät

ryhmätyönohjausistunnoissa liittivät. Näitä olivat biologiset lapset, sijaislapset, ulkopuoliset tahot, biologiset vanhemmat sekä perhekotityön harmaa alue, joka sisälsi työn erityispiirteitä. Viidennen kategorian muodostamista ja sen sisältöä pohdimme pitkään.

Kategorioita muodostettaessa kategorioiden väliset suhteet alkoivat hahmottua tarkemmin. Pyrimme määrittelemään muodostuneiden kategorioiden välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä. Tätä kutsutaan grounded-teorian akselikoodauksen vaiheeksi, jossa on tarkoituksena tutkia systemaattisesti kategorioita ja etsiä yhtäläisyyksiä niiden välillä (Strauss & Corbin, 1990). Tarkoituksena on, että avoimessa koodauksessa osiin hajotettu aineisto koodataan akselikoodauksessa uudelleen yhteen asioiden väliset yhteydet huomioon ottaen. Akselikoodauksen vaiheessa vertailimme käsitekarttoja sekä listasimme erilaisia yhdistelmiä muodostuneista kategorioista ja niiden sisällöistä. Pohdimme aineistosta valikoituneiden ydinesimerkkien edustavuutta ja asettumista kategorioiden alle. Samalla poimimme aineistosta sopivia puheenvuoroja, jotka auttoivat meitä jäsentämään kategorioita.

Tämän jälkeen koodasimme aineiston neljännen kerran, joka nosti kategorioiden luokittelun abstraktimmalle tasolle. Siihenastisen yksityiskohtaisen kuormituskategorisoinnin sijaan halusimme saada laajempaa näkökulmaa ammatillisten perhekotivanhempien työn kuormittavuudesta. Etenimme aineiston kanssa induktiivisesti pyrkien yksityiskohtaisesta havainnoinnista laajempaan näkemykseen ja muodostimme kolme alakategoriaa viiden sijasta. Aiemmat viisi kategoriaa esiintyvät uusissa kategorioissa lomittain ja aiemmin pohtimamme harmaa alue heijastuu jokaiseen kuormitusteemaan. Aineiston koodaus saavutti tässä vaiheessa jäsennellyn ja selkeän kokonaisuuden.

Olimme alkaneet tutustua aihetta käsittelevään kirjallisuuteen toisen koodauksen aikana. Kirjallisuuteen tutustuminen laajensi näkökulmia perhekotivanhemmuuden työn kuormittavuudesta sekä työnohjauksen merkityksestä sen käsittelyssä. Työnohjauksesta löytyi kirjallisuutta ja aiempaa tutkimusta, mutta sijaisvanhemmuuden työnohjauksesta ei niinkään. Tutkimuksessamme alkoi hahmottua työnohjauksen tukea antavan funktion merkitys, jota on tutkittu huomattavasti vähemmän kuin hallinnollista ja opetuksellista funktiota. Perhekotivanhempien työn kuormitustekijöiden käsittely ryhmätyönohjauksessa sekä tukea antavan funktion tarkastelu tuntuivat olevan aihealueita, joita ei ole juurikaan tutkittu. Yhteiset keskustelut aineiston pohjalta, kirjallisuuteen tutustuminen sekä litteraatioiden lukeminen johtivat lopullisten tutkimuskysymysten muotoutumiseen. Myös tutkimuspäiväkirjan kirjoittaminen läpi tutkimusprosessin auttoi jäsentämään ajatuksia ja käsittelemään prosessin mukanaan tuomia ajatuksia (Watt, 2007).

Ensin koodasimme ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli kuormitustekijöihin liittyvän aineiston. Seitsemän työnohjausistuntoa sisälsi monipuolisesti kuormituspuhetta ja sen koodaaminen oli pitkä prosessi. Valikoimme litteraatioista katkelmia, joissa esiintyi kuormituspuhetta ja tarkastelimme näitä lähemmin. Kuormitustekijöitä tutkiessa työnohjauksesta alkoi korostua ryhmätyönohjauksen tukea antavan funktion merkitys perhekotivanhemmille, josta muodostui toisen tutkimuskysymyksen teema. Toisen tutkimuskysymyksen koodaus tapahtui kolmessa vaiheessa. Ensimmäisessä koodauksessa kiinnitimme huomiota tuen merkitykseen tutkiessamme kuormituspuhetta. Toisessa koodauksessa kävimme litteraatioita läpi keskittyen ainoastaan siihen, mitä ryhmätyönohjaus antoi perhekotivanhemmille ja poimimme katkelmia litteraatioista. Tämä vastasi avoimen koodauksen vaihetta. Kolmannen koodauksen aikana teemoittelimme akselikoodauksella havainnot siitä, mitä ryhmätyönohjaus antoi perhekotivanhemmille kahden eri kategorian alle.

Grounded-teorian viimeinen vaihe on selektiivisen koodauksen vaihe (Strauss & Corbin, 1990). Tarkoituksena on muodostaa ydinkategoria, joka on yhteydessä muihin kategorioihin. Avoimen koodauksen aikana esiin nousseet kategoriat sekä niiden toisiinsa suhteuttaminen akselikoodauksen vaiheessa alistetaan muodostuneelle ydinkategorialle, jonka kautta käsitteet jäsennetään teoriaksi. Tarkastelimme muistiinpanojamme sekä muodostuneita kategorioita ja muodostimme lopulta kaksi ydinkategoriaa, jotka olivat yhteydessä kaikkiin muihin kategorioihin. Ensimmäisen ydinkategorian alle muodostui kolme alakategoriaa ja toisen ydinkategorian alle kaksi. Nämä kaikki kategoriat muodostivat keskenään eheän ja toisiaan täydentävän kokonaisuuden.

3 TULOKSET

Tutkimuksemme keskittyi ammatillisten perhekotivanhempien ryhmätyönohjausistunnoissa käytyyn kuormituspuheeseen sekä siihen, mikä rooli ryhmätyönohjauksella oli kuormitustekijöiden käsittelyssä. Aineistosta nousi esille kaksi ydinkategoriaa, jotka ovat sijaishuollon vanhemmuuden erityislaatuisuus ja vertaistuki. Esittelemme seuraavaksi ydinkategoriat ja niiden alakategoriat tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Havainnollistamme aineistoa aineistonäytteiden ja niihin liittyvien perusteluiden avulla, jonka jälkeen avaamme kategorioita laajemmin. Aineistossa käytetyt litteraatioymbolit on esitetty liitteessä. Lopuksi kuvaamme tuloksia taulukon muodossa.

3.1 Sijaishuollon vanhemmuuden erityislaatuisuus

3.1.1 Alakategorioiden ydinesimerkit

Ote I, Perh.I; 1222-1236

- M3: Sit hän huuti sieltä kaivannon keskeltä, että tule tänne. Mä menin sitten (.) könysin sinne ja poika sano, että S1:llä on kaks isää ja kaks äitiä ja hänellä ei oo yhtään.
- O: Mmm.
- M3: Oli kova paikka.
- O: Jaa.
- M3: Reilu puoli tuntia itkettiin siellä multakasan päällä.
- O: Joo.
- M3: Mut hienoa oli siitä, et hän pysty sen sanomaan (.) pysty sen puhumaan siellä.
- O: Jaa.
- M3: Nostan kymppi vuotiaalle hattua, että (.) että hän sen huus, että nyt tule tänne. (.) No sitte hän samanen kaveri sairastu muutama vuosi sitten tämmösseen pitkäaikaissairauteen ja jonka syytä ei täysin tiedetä, mutta stressi on yksi ilmeinen aiheuttaja.
- O: Mmm.
- M3: Kyllähän tää on sitten aika kova kysymys ollut, että (.) olisiko hän sairastunut, jos hän ei olisi kasvanut viisivuotiaasta asti perhekodissa.

Ennen katkelmaa työnohjaaja on tiedustellut perhekotivanhemmilta työn vaikutuksista biologisiin lapsiin. Perhekoti-isä kertoo pojastaan, joka on kasvanut pienestä pitäen perhekodissa. Poika on kokenut jääneensä perhekodissa ilman vanhempiensa huomiota. Hän on myös sairastunut mahdollisesti stressin vuoksi. Tämä herättää perhekoti-isässä surua ja syyllisyydentunnetta. Hän pohtii, onko hän ammatinvalinnallaan aiheuttanut pojan kärsimykset ja aiheuttanut jotain peruuttamatonta pojan elämään.

Ote II, Perh.1; 1196-1204

- N2: Mulla oli yhtä aikaa oli (.) B3 pieni vauva (.) niin kun mä pidin vauvaa sylissä ja imetin niin tää kakstoista vuotias iso tyt- (.) iso tyttö oli hirvittävän mustasukkainen (.) se tunki väliin ja työnsi vauvaa pois ja
- M1: Mmm.
- N2: Ja oli sitä mieltä, että taas hän jää paitsi (.) ja siinä joutuu tekemään hirveesti tämmöstä niinkö (.) ihan arjen työssä tämmöstä (.) tämmöstä tuottaa mm (2) semmosia kovia ratkaisuja että kumman työntät aina pois
- N1: Mmm.
- N2: Kummalle sanot (.) että reviiri on tässä nyt et tuu metriä lähemmäs

Yhden perhekotivanhempiparin kaikki biologiset lapset ovat kasvaneet syntymästään asti perhekodissa. Ennen katkelmaa työnohjaaja on kysynyt perhekotiäidiltä, minkälaisia hänen kokemuksensa ovat olleet perhekodin ja oman perheen yhteensovittamisesta. Perhekotiäiti on kuvannut ennen katkelmaa, että etusijalla ovat biologiset lapset, mutta he jäävät perhekodissa kuitenkin vähemmälle huomiolle.

Perhekotiäiti kuvaa edellä tilanteita, joissa hänen pitää jakaa aikaansa biologisten ja sijoitettujen lasten kesken. Hän kuvaa, että tällaiset tilanteet ovat osa perhekodin arkea ja niissä toiminen tuntuu hänestä haastavalta.

Ote III, Perh.V; 1090-1099

M2: -et pitää vaan ite olla riittävän hyvässä vireessä [mm] (1) et se että ei pää- ei saa päästää ittee niinku (.) niin väsyneeksi tai painaa ja puskea seinää et tavallaan tulee et hämärtyy se raja siinä että sä ite (.) ite et kykene (.) kykene niinku asioita siis ihan tässä lähikasvatustyössä mutta myöskin sitä että jos joku päivivä joku soittaa niin et ei paukase että (1) lyöhän (1) se luuri sinne minne se kuuluukin tai jotain muuta [joo] niin niin (.) tämä on ehkä se mitä on niinku matkan varrella et sitä on välillä painanu niin pitkää (.) putkee sitä työtä et se on niinku jo semmosta turtumusta ja ja väsymystä ja vitutusta ja ahdistusta (.) tulee näin (.) et kyl se se että osaa asettaa ne omat jaksamisen rajat ja sen työn niinku (.) työn niinku (.) kohtuullis- (.) sen pitää olla jossain määrin niinku kohtuullista

Ennen katkelmaa perhekoti-isä on pohtinut työnsä luonnetta ja tilanteita, joissa oman jaksamisen rajat täytyy luoda. Hän puhuu työn haastavuudesta ja siitä kuinka perhekotivanhempien työssä kaikki voi olla mahdollista. Tämä vaatii hänen sanojensa mukaan hyvää jaksamista perhekotivanhemmalta ylilyöntien välttämiseksi. Ylilyönteinä perhekoti-isä kuvaa riskiä joutua tilanteisiin, joissa olisi haastavaa hillitä itseään. Työn katkeamattomuus luo haasteita omalle jaksamiselle ja voi aiheuttaa turtumusta työhön.

Seuraavaa otetta edelsi keskustelu sijaislasten ristiriitaisesta viestinnästä. Perhekoti-isä kertoo oman kokemuksensa kautta siitä, millaisiin tilanteisiin lasten ristiriitainen käyttäytyminen voi perhekodeissa johtaa. Hän kuvaa tilannetta, jossa nuori teki hänestä ilmoituksen poliisille.

Ote IV, Perh.II; 614-617

M3: tää on aika raju juttu sitte että

O: joo

M3: minut pidätettiin (.) ja tuota vuojen sitte ku hän oli lähteny meiltä

723-726

M3: siinä oli tämä ja (.) kyl mä heti sitte koin heti sitte ku minua poliisiauton peräkopissa vietiin ni (.) mietin sitä siinä asiaa tuli niinku se että perimmäinen viesti oli niinku se että välitättekö te hänestä

O: mm

M3: että kun nyt hän tekee tämmösen ni nyt te varmaan hänet lopullisesti hylkääte

Perhekoti-isä kertoo katkelmaa ennen haastavasta sijaistytöstä, joka oli jo muuttanut perhekodin ulkopuolelle. Tämän jälkeen perhekotivanhemmillä ei ollut enää voimavaroja ottaa tyttöä vierailuille perhekotiin. Perhekoti-isää arvelee, että tämä loukkasi tyttöä ja tästä syystä hän teki perättömän rikosilmoituksen pahoinpitelystä. Tämä on ollut perhekoti-isälle raskas kokemus ja katkelman jälkeen hän kuvaa sitä myös vaurioittavaksi. Tilanteen poikkeuksellisuudesta huolimatta hän yrittää

ryhmätyönohjaustilanteessa löytää nuoren käyttäytymiseen mielekkyyttä nuoren oman psyykkisen tilanteen kannalta.

Työnohjausistunnoissa käydään läpi haastavien sijaislasten käytöstä ja sen vaikutusta perhekotivanhempiin.

Ote V

Perh.VII; 19-20

N2: kyse voi ollaki iha: oikeesti siitä että on niin paha ja ilkeä ei vaa oo niiv väärin kohdeltu vaa on niih ((naurahtaen)) iha oikeasti paha ihmine ((ovi aukeaa, N3 tulee sisään))

126-134

N2: Niinku kaikelle- kaikelle haluttas löytää se selitys ja kaikelle haluttas löytää se .hhh parannuskeino [(.)

O: [nii.

N2: Miten parannan sen pahan (.) ja ku ehk.hh minä en ole keksiny sitä keinoa [(että..)) ((päällekkäistä puhetta))

O: [Ja se on asia jonka eessä joutuu toteamaan voimattomuus[ensa (.) joo.

N2: [nii. voihan se olla sitte loppujuoksussa että se o (.) mhh häpeä omasta kyvyttömyydestä

Perhekotiäiti on aloittanut työnohjausistunnon puhumalla lapsen pahuudesta ja teema jatkuu läpi työnohjausistunnon. Perhekotiäiti uskoo, että jotkut lapset voivat olla syntyjään pahoja. Myöhemmin istunnon aikana perhekotiäiti pohtii työnohjaajan kanssa sitä, mistä pahuus juontaa juurensa ja kuinka vaikea siihen on tarttua. Perhekotiäiti kokee, että jos haastavaa lasta ei voida millään keinoin auttaa, niin sen täytyy johtua pahuudesta. Toisaalta perhekotiäiti pohtii, onko lapsen pahana pitäminen myös oman voimattomuuden ja kyvyttömyyden ilmentymä. Syyn sijoittaminen itsen ulkopuolelle lapseen mahdollistaa työn jatkamisen, jota omat häpeän ja kyvyttömyyden tunteet ovat uhanneet.

Ote VI, Perh.I; 593-603

N1: Sitte yrittäjäys on semmonen mikä (.) ei taas meidän huushollissa niinku (.) kettään niin hirveesti tässä (.) et se on minusta semmonen rasite tässä työssä, että

N2: [Mmm.

O: Joo.

N1: Et joutuu niitä yritysasioita pyörittämään (.) paljonhan siitä pystyy niin ku tämmösiä käytännön asioita ostaa palvelut kirjanpitoimistolta (.) mutta kuitenkin on siinä se vastuu

O: Joo.

N1: Et on ulkopuolelta työntekijöitä ja niille on työnantaja ja heidän pitää ellää sillä sitte ja pitää asiat kunnossa, että

O: Joo. Joo.

N1: Et se on minusta semmonen (.) koska siihen meillä ei oo koulutusta.

Perhekotiäiti kuvailee kokemuksiaan perhekotiyrittäjän arjesta. Hän kokee, ettei yrittäjyyteen ole tarvittavaa koulutusta ja hän haluaisi keskittyä enemmän käytännön työhön kuin yrityksen

hoitamiseen, jonka hän kokee rasitteena. Hänen puheissaan on havaittavissa ristiriitaa oman henkilökohtaisen työmotivaation ja työn ulkoisten realiteettien ja vaatimusten välillä.

Työnohjausistunnoissa käydään paljon keskustelua työskentelystä eri yhteistyötahojen kanssa. Seuraavassa perhekotiäiti kuvaa tunnelmiaan kuultuaan perhekotivanhempiparin kertomuksen yhteistyöstä sosiaalityöntekijän kanssa sijoituksen purkamisen yhteydessä. Sosiaalityöntekijä on vuorokauden sisällä tehnyt ja purkanut huostaanottopäätöksen toistuvasti.

Ote VII, Perh.V; 1070-1075

N2: kyllä ja se että tuota (.) myös sen opin että kyllä se kolahtaa paljon enemmän se kun aikuinen ihminen ja vielä am- ammatilainen ja jolta odottaa niinku sellasta kumppanuutta (1) niin niin (1) niin niin se suurempi pettymys kun se että lapsi pettää sinut tai se vanhempi jolla on paljo vaikeuksia pettää sinut mut jos se ammatilainenkin vielä pettää sinut niin se on kyllä kova paikka [joo] (2) ammatillisesti (3) ja muutenki ku ammatillisesti

Luottamuksen menettäminen viranomaistahoon aiheuttaa pettymystä niin ammatillisella kuin henkilökohtaisellakin tasolla. Perhekotiäiti kuvaa, että suurimman pettymyksen perhekotityössä voi aiheuttaa viranomaisen, jolta odotetaan kykyä ammatilliseen yhteistyöhön. Sijaislapsi saa käyttäytyä epäjohdonmukaisesti oman elämäntilanteensa ja historiansa perusteella, mutta ammatillaisen kohdalla tilanteen hoitamisesta korostuvat toisenlaiset odotukset. Viranomaistahoilta koetut pettymykset koetaan erittäin henkilökohtaisesti, jolloin edes ammattirooli ei pysty suojaamaan perhekotivanhempaa negatiivisilta tunteilta.

3.1.2 Alakategorioiden tarkastelu

Aineistosta ilmeni, että sijaishuollon vanhemmuuden erityislaatuisuus liitetään 1. menetettyyn ydinperhe-elämään, 2. ammatillisen perhekotivanhemman julkisen, yksityisen ja yksilöllisen rajalla elämiseen sekä 3. perhekotiin yrityksenä ja monitoimijaisena työkontekstina.

Menetetty ydinperhe-elämä viittaa siihen, että perhekotityössä ydinperheestä ja kodista tulee osa luvanvaraista yksityistä sosiaalipalvelua. Perhekotitoiminnan seurauksena ydinperheen yksityisyydestä joudutaan luopumaan. Perhekotivanhemmat kokevat huonoa omatuntoa siitä, että perhekotiyhteisössä kasvaneet biologiset lapset ovat mahdollisesti jääneet jostain paitsi tai kärsineet perhekotitoiminnan seurauksena. Esille nousee syyllisyyttä ammatinvalinnasta, huolta biologisten

lasten turvallisuudesta perhekodissa ja sokeutta oman lapsen viestinnälle. Biologiset lapset ovat kohdanneet mustasukkaisuutta, henkistä väkivaltaa, uhkailua ja kiristystä sijoitettujen lasten taholta. Perhekotivanhemmat ilmaisevat myös riittämättömyyden tunnetta suhteessa kaikkiin perhekodin lapsiin. Ajan ja huomion jakaminen biologisten ja sijoitettujen lasten välillä koetaan haastavaksi ja asian jatkuvaa pohdintaa pidetään painolastina. Työn ympärivuorokautisuus vie voimavaroja ja se nähdään riskinä omalle jaksamiselle. Työn katkeamattomuus ilman palautumismahdollisuuksia aiheuttaa uupumusta ja turtumista työlle. Ympäri vuorokautinen yritystoiminta kotona aiheuttaa myös yksityisyyden puutetta, koska ulkopuoliset työntekijät ovat jatkuvasti läsnä kodin arjessa.

Ammatillinen perhekotivanhemmuus sisältää käsitteet ammatillinen, perhe, koti, vanhemmuus ja perhekotivanhemmuus. Ammatillisen perhekotivanhemman julkisen, yksityisen ja yksilöllisen rajalla eläminen viittaa näiden kaikkien osa-alueiden välillä tasapainotteluun. Työssä toimitaan toisaalta ammattihenkilönä, toisaalta lapsen vanhempana. Haastavat sijaislapset kuormittavat perhekotivanhempia ristiriitaisella viestinnällään, ennustamattomalla käytöksellään, perättömillä syytöksillään, aggressiivisuudellaan ja loukkaavilla puheillaan. Nämä kuormitustekijät herättävät voimakkaita tunteita perhekotivanhemmissa ja luovat haasteita ammatillisuuden ylläpitämiselle. Loukkaavat puheet satuttavat ammatillisuuden läpäisevällä henkilökohtaisuudellaan ja tekevät lapsen suhtautumisesta vaikeaa. Haastavat sijaislapset herättävät perhekotivanhemmissa riittämättömyyden ja kyynisyyden tunteita, jotka koetaan raskaina. Lapsesta luopuminen koetaan yhdeksi raskaimmista asioista työssä. Se aiheuttaa pettymyksen tunteen kaikille osapuolille ja perhekotivanhemmat kokevat sen epäonnistumisena työssään. Sijaislapsista tunnetaan myös huolta. Tämä nousee esille tilanteissa, joissa viranomaiset vastuuttavat sijaislasta. Tässä korostuu enemmän äidillinen ja isällinen huoli lapsesta kuin ammatillinen näkökulma.

Perhekoti yrityksenä ja monitoimijaisena työnkontekstina viittaa perhekotityön eri puoliin: toimimiseen itsenäisenä yrittäjänä, työnantajana sekä aktiivisena yhteistyökumppanina eri viranomaistahojen kanssa. Työtä tehdään kodin piirissä esimiehen asemassa usein ilman varsinaisia valmiuksia yritystoiminnan harjoittamiseen. Kokemuksen puute yritysasioiden hoitamista ja esimiehenä toimimisesta koetaan rasitteeksi työssä. Perhekotivanhempien kokonaisvaltainen vastuu sijaislapsesta edellyttää heiltä yhteistyökontaktien ylläpitoa lapsen biologisiin vanhempiin ja eri viranomaisiin. Yhteistyö sijoitettujen lasten biologisten vanhempien kanssa voi olla perhekotivanhempien työtä tukevaa. Ilmenee kuitenkin tilanteita, joissa biologiset vanhemmat eivät kykene yhteistyöhön ja perhekotivanhempien mielestä jopa sabotoivat heidän toimintaansa. Biologisten

vanhempien negatiivinen vallankäyttö suhteessa lapsiin, biologisten vanhempien ja sijaislasten välissä oleminen, ja sijaislasten biologisiin vanhempiinsa kohdistama ihannointi on ajoittain kuormittavaa perhekotivanhemmille. Kokemuksia tasavertaisena yhteistyökumppanina olemisesta viranomaisten kanssa on kertynyt. Kuitenkin tilanteet, joissa psykologit ”panttaavat” tietoa, sosiaalityöntekijät jäävät etäisiksi tai luottamussuhde viranomaiseen ei pääse kehittymään, koetaan kuormittavina. Myös verotarkastajan epäileväinen asenne perhekotivanhempien rehelliseen yritystoimintaan koetaan loukkaavana. Perhekotivanhemmat kokevat usein yksinäisyyden tunnetta suhteessa viranomaisiin, koska kokevat jäävänsä ilman tukea ja ymmärrystä. Ymmärryksen puutetta koetaan myös muilta tahoilta ja kyseenalaistavat palautteet haastavasta ammatinvalinnasta koetaan turhauttavina.

3.2 Vertaistuki

3.2.1 Alakategorioiden ydinesimerkit

Ote VIII, Perh.I, 919-931

- M3: Kyllä mulla on semmonen kokemus, että kyllä ne niitä tota niin ku semmossia ahaa-elämyksiä mitä tommossista ryhmistä saa niin kyllä ne saattaa nousta vuosien päästä tämmössiksi rohkaisuksi ja vahvistuksiksi, että no näinhän joku henkilö sano vähän vastaavassa tilanteessa ja ne oli löytänyt ratkaisun, että kyllä mä tästä pääsen ylitte
- N3: Mmm.
- M3: Ja näinhän se toimi ja kai se antaa vähän sellasta ulkopuolista, että pystyy katsomaan sitä vähän niin ku näin kauempaa
- O: Mmm.
- M3: Että sitä ei niin ku puuroudu siihen ongelmaan, jonka keskellä sitten (.) elää ja sitten, jossa tunteet myllertää ja mä olen ainakin (.) kokenut ihan sitä et tämmösten ryhmien vaikutus on pitempi aikainen ja sieltä sieltä nousee sitten sitä, että kai se näin on, että minkä nuorena oppii sen vanhanakin taitaa sitten että ei ne kokemukset ja tämmösset löydökset karise ihan tosta vaan.

Ennen otetta perhekotivanhemmat ovat keskustelleet odotuksistaan työnohjausprosessia kohtaan. Perhekoti-isä tuo esille ryhmän merkitystä työnohjauksessa. Hänen mukaansa ryhmän avulla voi kehittää ongelmanratkaisukykyä sekä löytää uusia keinoja työn haasteista selviämiseen. Ryhmätyönohjausistuntojen keskustelut synnyttävät uusia näkökulmia työhön ja kokemusten jakaminen vahvistaa omaa pystyvyyden tunnetta työssä. Hän myös kokee, että ryhmätyönohjauksen vaikutukset ovat pitkäkestoisia. Perhekoti-isä korostaa ryhmän merkitystä vertaistuen tarjoajana aikaisempien hyvien kokemustensa pohjalta. Tässä vaiheessa työnohjausprosessia työnohjaajaa ei nähdä yhtä merkittävässä roolissa tuen tarjoajana kuin työnohjauksen muita perhekotivanhempia.

Ote IX, Perh.III; 20–34

- N1: mutta kuitenkin minä sain itelle semmosta näkökulmaa taas tähän työhön että (.) että tuota voimavarat on ollu viime aikoina aika tiukilla (.) mutta tämä on yks keino hommata niitä voimavaroja vähän takaisin mitä toisesta sunnasta niin kovasti imetään pois ((naurahtaa)) että olen kokenut tärkeänä ja hyvin toimivana ((katsoo muita ryhmän jäseniä ja nyökyttelee heille))
- M3: Joo kyllä täytyy ihan sanoa että (.) että ryhmänä tää on (.) on sillälaililla hyvä (.) ja niinkun on päästy heti asiaan että tuota (.) ei ole jääny sellaseks ku joskus (.) joskus sitten jäädään niinku johonki pintatasolle ja silloin se anti ei ole niin hyvä (.) ja kuitenkin pohdiskeltu asioita hyvin syvällisesti ja (.) rehellisesti ja (.) ja kuitenkin kokenut että kaikilla on tästä työstä semmonen (.) että ei enää semmosella pintasilittelyllä ((naurahtaa, M1 naurahtaa myös)) meitä ei enää niinku aviteta eikä (.) eikä siitä saa että (.) että kuitenkin ollaan aika ongelmallisten asioiden kanssa päivittäin ja (.) ja joudutaan pohtii ja sitten tuota tämmönen ryhmä jossa tavallaan voi (.) uskaltaa (.) esittää (.) niinkun (.) niitä syvimpiään tuntojaan ja (.) ja tuota sieltä se kuitenkin sitten se tuki löytyy mitä mitä työnohjauksellakin haetaan.

Työnohjaaja on tiedustellut perhekotivanhempien tunnelmia tähänastisesta työnohjausprosessista. Perhekotiäiti kuvailee voimakkain sanoin, että työ on ollut viime aikoina kuormittavaa, mutta loiventaa ilmaustaan naurahtamalla. Hän ilmaisee tyytyväisyyttään työnohjaukseen ja on onnistunut työnohjauksen kautta palauttamaan kuluneita voimavaroja. Perhekoti-isä jatkaa tästä toteamalla, että on ollut tyytyväinen ryhmän toimivuuteen. Hän toteaa ironisesti naurahtaan, että pintapuolinen avunanto ei hyödytä perhekotivanhempia. Tämän kommentin kautta nousevat esille aiemmat kokemukset työnohjauksesta ja yhteistyöstä viranomaisten kanssa. Samalla perhekoti-isä viestii hienovaraisesti työnohjaajalle odotuksistaan työnohjausprosessia kohtaan. Työn haasteiden käsittely vaatii perhekoti-isän mukaan asioiden syvällistä pohdintaa. Tässä ryhmä on hänen mukaansa onnistunut tuomalla rohkeasti omia ajatuksiaan esille. Hän kokee asioiden avoimen käsittelyn työnohjauksessa tukea antavaksi.

Ote X , Perh.V; 381-388

- M2: et siih- et silleen tämmöset pala- tai niinku tilaisuudet on (1) on tärkeitä että tavallaan voi sitä omaa kuormaansa puida (1) ja ja (1) kun siinä se alkukysymys oli että mitä mitä jää käteen niin mun mielestä silloin on hyvin hyvin asiat jos ei mitään kauheesti niinku jää mitään käteen [mm] että silloin niinku voi (.) et ei jää niinku tuonne takaraivoon miettimään että mitenhan että mitenkähän tää asia menee tai muuta että jos pystyy niinku tämmösen (2) tämmösen niinku työnohjaustila- tilanteen jälkeen ol- (.) että on semmonen kevyt olo niin musta silloin se on (1) se on toiminu [mm] tai vaikka viiveellä (.) muutamien päivien jälkeen tai muuta

Ennen katkelmaa on ollut puhetta viranomaistahoista ja siitä, kuinka perhekotivanhemmat eivät voi kertoa heille avoimesti kaikista työn kuormitustekijöistä. Tämän koetaan johtuvan siitä, että viranomaistahot ovat lapsesta virkavastuussa ja katsovat asioita lapsen näkökulmasta. Tästä syystä perhekotivanhemmat kokevat tarvitsevansa erillisen paikan, jossa he voivat puhua suoraan tunteistaan. Perhekoti-isä kokee työnohjauksen etuna sen, että siellä on mahdollisuus purkaa työssä kertynyt

kuormitus ja tarkoituksella keskittyä käsittelemään työn ikävämpiä puolia. Hän kokee, että työnohjaus on onnistunut silloin, kun asiat on saanut käsiteltyä. Hän kuvailee asioiden purkamista työnohjauksessa puhdistavana kokemuksena, josta seuraa kevyt olo.

Ote XI, Perh.III; 189-194

N1: Ja työnohjausess kuitenkin sitte saa sen työnohjaajan tavallaan semmoseen tilanteeseen et mä vien sille sen tämän (.) et kato nyt tämmönen tilanne meillä on et kato sinä nyt ulkopuolisena et miten me tästä suosta selvittää ja sieltä tullee sitä (.) pistää iteki tajuamaa ja näkemään vähä toista näkökulmaa (.) se on vähän semmonen ulkopuolinen jossa on myös tavallaan ne soksut ja ne ja sairaalanväki mukana jonka tilanteen minä tuon että tämmönen on tämä tilanne

Ennen otetta perhekotivanhemmat ovat keskustelleet ymmärryksen puutteesta ja yksinäisyyden tunteesta suhteessa viranomaistahoihin. Tilanteissa, joissa yhteisymmärrystä viranomaistahon kanssa ei löydy, korostuu perhekotivanhempien avun tarve. Perhekotiaiti kuvailee, että työnohjaaja pystyy auttamaan perhekotivanhempia ongelmatilanteissa, joissa kaivataan puolueetonta näkökulmaa. Työnohjaajasta muodostuu työnohjausprosessin aikana perhekotivanhemmille ulkopuolinen taho, johon voidaan luottaa ja jonka avulla työhön saadaan uusia näkökulmia.

3.2.2 Alakategorioiden tarkastelu

Aineistosta nousi esille, että vertaistukeen liitetään 1. jaettua ymmärrystä perhekotityön sisällöstä ja kohteesta sekä 2. voimaantumista. Jaettu ymmärrys perhekotityön sisällöstä ja kohteesta liitetään työnohjausistunnoissa ryhmämuotoisuuteen. Hyvänä pidetään sitä, että ryhmässä voidaan jakaa kokemuksia ja ratkaista yhdessä ongelmia. Perhekotivanhemmat kuvailevat, että työn kuormittavuuden kanssa ollaan yksin ja siksi ryhmä koetaan hyödyllisenä. Yksilötyönohjausta ei ole koettu kovin motivoivana ja hyödyllisenä. Ryhmän etuna pidetään sitä, että kaikki ovat saman alan yrittäjiä. Näin ollen he ymmärtävät toisiaan ja ovat kokeneet samanlaisia asioita työssään. Myös kuuluminen samaan etujärjestöön ja satunnaiset tapaamiset etujärjestön toiminnan puitteissa ennen työnohjausprosessin alkua luovat yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmän sisällä.

Perhekotivanhemmat tuovat esille sitä, ettei työyhteisön työnohjaus ole sama asia kuin perhekotivanhempien ryhmätyönohjaus, vaikka molemmissa on kyseessä ryhmämuotoinen työskentely. Työyhteisön työnohjauksessa ollaan sitoutuneita työrooleihin ja tämä rajoittaa perhekotivanhempien

mielestä asioiden avointa käsittelyä. Myöskään viranomaisten kanssa käydyissä keskusteluissa ei perhekotivanhempien mukaan saavuteta samanlaista ymmärryksen tunnetta kuin toisten perhekotivanhempien kanssa johtuen työn erityispiirteistä. Ryhmämuotoisuus ja jäsenten sama ammatti lisäävät työnohjauksessa ymmärretyksi tulemisen tunnetta.

Työnohjaajalla nähdään olevan tärkeä rooli työnohjauksessa. Hän edustaa perhekotivanhemmille ulkopuolista tahoja, jolle he voivat avoimesti kertoa ajatuksistaan ja joka on puolueeton näkökulmissaan. Luottamuksen syntyminen työnohjaajaan sekä hänen roolinsa tiedostaminen muotoutuvat hiljalleen työnohjauksen aikana painottuen työpohjausprosessin loppupuolelle. Ensimmäisissä työohjausistunnoissa korostetaan ryhmän merkitystä eikä vielä nimetä työnohjaajan roolia työnohjauksessa. Työnohjauksen alussa perhekotivanhemmat tiedustelevat työnohjaajalta tämän tietämystä perhekotiyrityksestä ja korostavat enemmän toisten perhekotivanhempien kuin työnohjaajan merkitystä työnohjauksessa. Tätä kautta he alkavat muodostaa luottamusta työnohjaajaan. Perhekotivanhemmat puhuvat myöhemmin työnohjauksessa siitä, että työnohjaaja on ymmärtänyt heitä ja heidän näkökulmiaan. He ovat tyytyväisiä siihen, että työnohjaaja on aktiivisesti osallistunut keskusteluun ja onnistunut nostamaan keskusteluista esille perhekotivanhempien ydinajatukset.

Työnohjaus voimaannuttaa perhekotivanhempiä, koska se parantaa heidän jaksamistaan työssä. Perhekotivanhemmat kuvailevat työnohjausta prosessina, joka selkeyttää omia ajatuksia. Hedelmällisenä ryhmätyönohjauksessa nähdään mahdollisuus pyytää apua työssä kohdattuihin ongelmiin ja pohtia niihin ratkaisuja yhdessä. Tämä tarjoaa perhekotivanhemmille tilaisuuden saada uusia näkökulmia ja oivalluksia työhön, joista voi olla apua vuosienkin jälkeen haastavissa työtilanteissa.

Perhekotivanhemmat kokevat, että työnohjauksessa voidaan käsitellä avoimesti työn haasteita ja tätä kautta vähentää kuormitusta. Heidän mukaansa työn kuormittavuutta ei voi puida kotona lasten kuullen. Asioiden käsittelylle on kuitenkin suuri tarve, koska muuten työn kuormittavuus kasaantuu. Viranomaistahojen kanssa asioiden käsittely jää perhekotivanhempien mukaan usein pinnalliselle tasolle. Perhekotivanhemmat arvostavat sitä, että työnohjauksessa voidaan puhua rehellisesti ja syvästi kuormittavuudesta, mikä ei usein toteudu viranomaisten kanssa. He luottavat siihen, että työnohjauksessa vaikeista asioista puhuminen on sallittua. Käsittelemällä työn kuormittavuutta työnohjauksessa oma olo kevenee ja se koetaan puhdistavana. Työnohjauksen koetaan onnistuneen, jos käsitellyt kuormittavat asiat voidaan jättää ajatuksissa taka-alalle työnohjauksen jälkeen. Tätä kautta

työhön saadaan lisää tukea ja voimavaroja. Myös toisten perhekotivanhempien kokemusten kuuleminen helpottaa oloa ja antaa vahvistusta omalle toiminnalle.

Perhekotivanhemmat tuovat työnohjauksessa esille sitä, että ammatillisuus on mahdotonta säilyttää ympärivuorokautisesti. He kuitenkin kokevat, että ympäristö edellyttää sitä heiltä. Perhekotivanhemmat pitävät helpottavana asiana sitä, että työnohjauksessa ammatillisuudesta voidaan ajoittain luopua ja puhua rehellisesti myös ammatin vaikutuksista henkilökohtaisiin ajatuksiin ja tunteisiin, jotka ammatillisuutta ylläpidettäessä tulee peittää.

3.3 Taulukko. Tutkimustulokset kategorioittain

Ydinkategoria	Alakategoria	Sisältö
Sijaishuollon vanhemmuuden erityislaatuisuus	Menetetty ydinperhe-elämä	yksityisyyden puute, huono omatunto suhteessa biologisiin lapsiin, syyllisyys ammatinvalinnasta, huoli biologisten lasten turvallisuudesta perhekodissa, riittämättömyyden tunne suhteessa perhekodin lapsiin, ajan ja huomion jakamisen haasteet, työn katkeamattomuus
	Ammatillisen perhekotivanhemman julkisen, yksityisen ja yksilöllisen rajalla eläminen	sijaislasten haastava käytös, loukkaantumisen tunne, jatkuva ammatillisuuden ylläpitäminen, sijaislapsesta luopuminen, huoli sijaislapsesta
	Perhekoti yrityksenä ja monitoimijaisena työkontekstina	kokemuksen puute yritysasioiden hoitamisesta, yhteistyöhaasteet biologisten vanhempien ja eri viranomaisten kanssa, ymmärryksen puute
Vertaistuki	Jaettu ymmärrys perhekotityön sisällöstä ja kohteesta	työnohjauksen ryhmämuotoisuus, ohjattavien homogeenisyys, työnohjaajan jaettu ymmärrys
	Voimaantuminen	ajatusten selkiytyminen, asioiden avoin käsittely, olon keventyminen, työssä jaksamisen paraneminen, kokemusten jakaminen, mahdollisuus pyytää apua, uusien näkökulmien saaminen työhön

4 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella, millaisia kuormitustekijöitä ammatilliset perhekotivanhemmat nostavat esille ryhmätyönohjauksessa, ja mikä rooli ryhmätyönohjauksella on kuormituspuheen käsittelyssä. Tutkimuksessa keskityttiin työnohjauksen tukea antavan funktion tarkasteluun. Aineistosta muodostui kaksi ydinkategoriaa: sijaishuollon vanhemmuuden

erityislaatuisuus ja vertaistuki. Sijaishuollon vanhemmuuden erityislaatuisuus liittyi menetettyyn ydinperhe-elämään, ammatillisen perhekotivanhemman julkisen, yksityisen ja yksilöllisen rajalla elämiseen sekä perhekotiin yrityksenä ja monitoimijaisena työkontekstina. Vertaistuki piti sisällään jaettua ymmärrystä perhekotityön sisällöstä ja kohteesta sekä voimaantumista.

Tämän tutkimuksen mukaan ammatillisten perhekotivanhempien työn kuormittavuutta määrittäviin työn erityislaatuisiin tekijöihin kuului ydinperhe-elämän puute, työn katkeamattomuus, riittämättömyyden tunne perhekodin lapsia kohtaan ja huono omatunto ammatinvalinnasta suhteessa biologisiin lapsiin. Aiemman tutkimuksen mukaan työn ja perhe-elämän sekoittuminen toisiinsa aiheuttaa sijaisvanhemmille stressiä ja vaikuttaa työssä jaksamiseen (Sinclair ym., 2004). Erityisesti biologisten lasten asemaa ja hyvinvointia perhekodissa pohdittiin ja siitä koettiin syyllisyyttä, sillä perhekodin toiminta oli kuormittanut perhekodissa asuneita biologisia lapsia. Tämä havainto on samansuuntainen aiemman tiedon perusteella, jonka mukaan sijaisvanhempi voi joutua tekemään valinnan sijaislapsen kanssa onnistumisen ja oman perheen vahingoittumisen välillä (Sinclair ym., 2004). Perhekotivanhemmat toivat esille huomion ja ajan jakamisen haasteellisuutta biologisten ja sijoitettujen lasten kesken. Asennoitumista biologisia ja sijoitettuja lapsia kohtaan punnittiin jatkuvasti ja se koettiin kuormittavana.

Ammatillisen perhekotivanhemman julkisen, yksityisen ja yksilöllisen rajalla elämisen kategoriassa nousi esiin haastavien sijaislasten käytös, siitä aiheutuneet loukkaantumisen kokemukset ja vaikeus ylläpitää ammatillisuutta tilanteissa, joissa heräsi vahvoja negatiivisia tunteita. Perhekotivanhempia loukkasivat esimerkiksi perättömät syytökset ja tästä aiheutuva kuormitus sijaisvanhemmille on havaittu myös aiemmassa tutkimuksessa (Sinclair ym., 2004). Negatiivisten tunteiden kasautuminen ja peittäminen koettiin kuormittavana, mutta myös niiden osoittamisesta sijaislapselle koettiin huonoa omaa tuntoa ja omaa ammatillisuutta kyseenalaistettiin. Loukkaantumisen kokemuksia ja emotionaalisen kontrollin ylläpitämistä on aiemman tutkimuksen valossa pidetty ihmissuhdealojen kuormittavimpina tekijöinä, jotka aiheuttavat uupumusta (Grandey ym., 2012). Perhekotivanhempien mukaan juuri negatiivisten tunteiden peittäminen koettiin riskinä omalle jaksamiselle. Myös sijaislapsesta luopuminen ja sijoitusten purkaminen koettiin kuormittavana, koska sitä pidettiin epäonnistumisena. Aiempi tutkimus tukee tätä havaintoa (Sinclair ym., 2004). Epäonnistumisen tunnetta koettiin myös tilanteissa, joissa sijoituksen purkuun oli ryhdytty omaloitteisesti, koska lapsi oli niin haastava, ettei hänen kanssaan pärjätty. Joissakin tapauksissa sijaislapsi

koettiin niin haastavaksi, etteivät perhekotivanhemmat uskoneet kenenkään pystyvän auttamaan häntä. Keskeinen syy sijoituksen purkuun myös aiemman tutkimuksen valossa on jännitteet perheessä, joiden koetaan aiheutuvan perheeseen sopeutumattomista sijaislapsista (Sinclair ym., 2004). Vaikuttaa siltä, että syyn sijoittaminen itsen ulkopuolelle lapsen auttaa perhekotivanhempia hallitsemaan omia häpeän ja kyvyttömyyden tunteitaan, jotka ovat riski ammatin harjoittamiselle. Sijaislapsiin liitettiin tämän lisäksi huolta, joka koettiin raskaana.

Perhekoti yrityksenä ja monitoimijaisena työnkontekstina kategoria sisälsi kuormitusteemoja liittyen yrittäjyyteen ja eri yhteistyötahoihin. Perhekotivanhemmat toivat esille epäonnistuneita kokemuksia yhteistyöstä viranomaisten kanssa. Myös yhteistyö biologisten vanhempien kanssa koettiin ajoittain haastavaksi, mutta se ei kuormittanut siinä määrin kuin ongelmat ammatillisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Tutkimusten mukaan sijaisvanhemmat kokevat yhteistyösuhteet viranomaisten kanssa usein vaikeiksi tuen ja arvostuksen puutteen vuoksi (Cooley & Petren, 2011; Denby ym., 1999; MacGregor ym., 2006). Perhekotivanhemmat toivoivat saavansa ammatillista arvostusta ja tästä syystä viranomaisten mitätöiväksi koettu käytös koettiin loukkaavana. Toimivien yhteistyösuhteiden on havaittu motivoivan sijaisvanhempia ja antavan heille tilaa keskittyä hoito- ja kasvatustyöhön (Denby ym., 1999). Perhekotivanhemmat ilmaisivat epäluottamuksen ja etäisyyden tunnetta viranomaisia kohtaan, mutta toimivia yhteistyösuhteita kaivattiin, koska niitä pidettiin sijaislapsen edun mukaisena ja ne kevensivät omaa työtaakkaa.

Tutkimuksen toiseksi ydinkategoriaksi muodostui vertaistuki, joka sisälsi jaettua ymmärrystä perhekotityön sisällöstä ja kohteesta sekä voimaantumista. Työnohjattavat olivat kiinnostuneita työnohjausprosessin ryhmämuotoisuudesta ja kokivat sen hyväksi. Perhekotivanhemmat raportoivat ensimmäisestä tapaamisesta alkaen, että ryhmä tuntui toimivalta ja keskusteluihin osallistuminen helpolta. Arvidssonin (2000) mukaan hyvä ilmapiiri on edellytys työnohjauksen onnistumiselle ja johtaa positiivisiin tunnekokemuksiin sekä ahaa-elämyksiin työssä. Tämän on havaittu kasvattavan luottoa omiin näkemyksiin ja valintoihin työssä. Perhekotivanhempien mukaan ryhmässä vallitsi avoin ilmapiiri, jossa vaikeistakin teemoista puhuminen tuntui helpolta. Perhekotivanhemmat kertoivat ryhmätyönohjausprosessin aikana, että toisten työnohjattavien kokemusten kuuleminen oli antanut vahvistusta omalle toiminnalle ja uusia näkökulmia työhön.

Aineistosta ilmeni, että työnohjauksen ryhmämuotoisuuden lisäksi perhekotivanhemmat hyötyivät siitä, että he olivat kaikki saman alan edustajia. Heillä oli aiempaa kokemusta yksilötyönohjauksesta sekä työyhteisön työnohjauksesta, mutta niitä ei ollut koettu kovin hyödyllisinä.

Tämä johtui heidän mukaansa siitä, että työnohjaajalla ei ollut riittävästi tietämystä sijaisvanhemmuuden työn luonteesta tai työyhteisön läsnäolo työnohjauksessa asetti perhekotivanhemmat esimiehen rooliin, joka esti heiltä asioiden syvällisen pohdinnan. Niskanen ym. (1993) ovat todenneet, että ryhmän homogeenisyys on tärkeää työnohjauksen toimivuuden kannalta. Tämä toteutui perhekotivanhempien kohdalla, jotka kokivat hyötyvänsä parhaiten perhekotivanhempien välisestä ryhmätyönohjauksesta, koska heidän välillään vallitsi ymmärrys sijaisvanhemmuuden työn erityislaatuudesta. Toisaalta on havaittu, että työnohjattavien eriävät kokemukset sekä erot koulutus- ja ammattitautustassa koetaan positiivisina, koska ne mahdollistavat uusien näkökulmien syntyminen ryhmätyönohjauksessa (Mastoras & Andrews, 2011). Perhekotivanhemmat kokivat olevansa toisilleen vertaisia ammattinsa suhteen, mutta heidän aiempi koulutus ja työkokemus ennen perhekotivanhemmaksi ryhtymistä vaihtelivat. Myös kertynyt työkokemus perhekotivanhemmuudesta sekä perhekotien kokoonpanot esimerkiksi biologisten lasten suhteen erosivat toisistaan. Tämän voidaan nähdä rikastuttaneen perhekotivanhempien vuorovaikutusta ryhmätyönohjauksessa.

Perhekotivanhemmat korostivat työnohjausprosessin alkuvaiheessa ryhmän merkitystä työnohjauksen onnistumiselle eivätkä ottaneet esille työnohjaajan roolia työnohjausprosessissa. Työnohjaajan tietämyksen tiedustelu perhekotivanhempien työstä sekä ryhmämuotoisuuden korostaminen toivat esille epävarmuutta suhteessa työnohjaajaan. Perhekotivanhempien kokemukset siitä, etteivät ulkopuoliset tahot voi ymmärtää heidän työnsä luonnetta saattoi vaikuttaa työnohjaajaan suhtautumiseen. Työnohjaajan ottaminen osaksi jaettua ymmärrystä vei kauemmin kuin ymmärryksen rakentuminen muiden perhekotivanhempien kesken. Työnohjauksen onnistumisen kannalta on pidetty tärkeänä, että työnohjaaja on perehtynyt ohjattavien ammattiin ja pyrkii muodostamaan turvallisen ilmapiirin työnohjaukseen ottaen huomioon ohjattavien mahdolliset ahdistuksen tunteet (Punkanen, 2010; Mastoras & Andrews, 2011). Perhekotivanhemmat pitivät hyvänä sitä, että työnohjaaja toi uusia näkökulmia työhön, organisoii ryhmän toimintaa antaen kaikille tilaa osallistua ja hänelle oli mahdollisuus kertoa avoimesti työhön liittyvistä asioista sekä kysyä neuvoa. On mielenkiintoista pohtia, voisiko tällainen hyvä kokemus ryhmätyönohjauksesta, jossa työnohjaaja edustaa perhekotivanhemmille ulkopuolista tahoa, olla tukemassa perhekotivanhempien luottamusta ja yhteistyötä muihin ulkopuolisiin tahoihin, jotka koettiin etäisiksi. Niin ryhmätyönohjauksessa kuin muissakin vuorovaikutustilanteissa on otettava huomioon henkilökemioiden vaikutus yhteistyöhön

(Punkanen, 2010). Tämän aineiston ryhmätyönohjauksessa työnohjaajan ja ohjattavien henkilökemiat kohtasivat ja sillä oli vaikutusta siihen, että ryhmätyönohjausta pidettiin onnistuneena.

Työnohjauksen keskeiseksi anniksi jaetun ymmärryksen lisäksi muodostui voimaantumisen. Perhekotivanhemmat kuvailivat ryhmätyönohjausta puhdistautumispaikkana, jossa voi purkaa viikkojen tai jopa kuukausien aikana kertynyttä kuormitusta. Uusien näkökulmien saaminen ja avun pyytäminen sekä työnohjattavilta että työnohjaajalta paransi työssä jaksamista perhekotivanhempien mukaan. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että mahdollisuus puhua vaikeista ja luottamuksellisista asioista, työnohjaajan tuki sekä työnohjattavien positiivinen asenne työnohjausta kohtaan vähentävät työnohjattavien työuupumuksen raportointia (Hyrkäs 2005; Edwards ym., 2006). Perhekotivanhempien mukaan työn katkeamattomuus ja haastavuus koettiin ajoittain uupumusriskinä. Työnohjauksessa käsitellyt asiat pyrittiin jättämään työnohjaukseen ja onnistuneen työnohjausistunnon jälkeen perhekotivanhemmillä oli kevyempi olo.

Perhekotivanhempien mukaan työn kuormittavuutta ei voitu purkaa työympäristössä. Jones (2003) on havainnut, että työnohjaus antaa mahdollisuuden rauhassa työpaikan ulkopuolella pohtia työhön liittyviä asioita ja oppia yhdessä. Tätä kautta voidaan vähentää työstä aiheutuvia huolen ja ahdistuksen tunteita. Perhekotivanhemmille oli tärkeää, että ryhmätyönohjauksessa voitiin puhua avoimesti omista kielteisistä ajatuksista ja tunteista kenenkään niitä tuomitsematta. Tabuluonteiset asiat, kuten lapsen pahana pitäminen olivat asioita, joista ei julkisesti uskallettu puhua. Aikaisemmin Viisainen ja Hatakka (2008) ovat todenneet, että työhön liittyvien tunteiden käsittely työnohjauksessa on olennainen osa työhön liittyvien ongelmien ratkaisemista, sillä negatiivisia tunteita vähentämällä voidaan lisätä työssä jaksamista.

Tässä tutkimuksessa keskityttiin tarkastelemaan työnohjauksen tukea antavaa funktiota ja havaitsimme sen korostuvan työnohjausprosessin aikana verrattuna hallinnolliseen ja opetukselliseen funktioon. Tukea antava funktio auttoi työn kuormittavuuden käsittelyssä ja loi yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmän sisällä. Työnohjauksen tärkeimmäksi anniksi perhekotivanhemmille muodostui toisilta saatu tuki. Aiempi työnohjaustutkimus on osoittanut, että pitkään hoitoalalla olleet raportoivat eniten työnohjauksen tukea antavia hyötyjä (Brunero & Stein-Parburyn, 2008). Myös tässä tutkimuksessa perhekotivanhemmat olivat olleet pitkään alalla ja työnkuva oli heille tuttu. Hallinnollinen ja opetuksellinen funktio tulivat osaksi työnohjauksessa käytyjä keskusteluja pääosin työnohjaajan kommenttien ja kysymysten kautta. Perhekotivanhemmat kokivat, että työnohjaajan avulla työhön

saatiin uusia näkökulmia ja oppimista tapahtui. Työnohjauksen eri funktiot kulkivat rinnakkain läpi työnohjausprosessin, joka on ominaista onnistuneelle työnohjausprosessille (Brettschneider, 1983).

Työnohjauskirjallisuudessa on esitetty, että tukea antavan funktion liika korostuminen voi viedä työnohjausta liikaa terapeuttiseen suuntaan (Keski-Luopa, 2011). Toisaalta työnohjauksen ryhmämuotoisuudella on havaittu olevan terapeuttista vaikutusta, joka on normaali osa ryhmätyönohjausta (Counselman & Weber, 2004). Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että tukea antavalla funktiolla oli huomattava merkitys perhekotivanhempien ryhmätyönohjauksessa sille, että ammatillista kehittymistä, laadun varmistamista ja työssä jaksamisen paranemista tapahtui. Tukea antavan funktion korostuminen mahdollisti ryhmätyönohjausprosessin onnistumisen, koska se antoi tilaa vertaistuelle, jota perhekotivanhemmat työssään sen katkeamattomuuden ja yksinäisyyden takia kaipaavat.

Perhekotivanhemmat olivat ennen ryhmätyönohjausta saaneet tukea kolmannen sektorin järjestöiltä ja toisilta perhekotivanhemmilta. Perhekotivanhempien tuen tarpeeseen on Suomessa pyritty kiinnittämään aiempaa enemmän huomiota uuden perhehoitolakimuutoksen myötä, jonka tavoitteena on kehittää perhehoidon laatua ja perhehoitajien asemaa (Perhehoitoliitto, 2012a). Parisuhdekurssien järjestäminen sijaisvanhemmille kertoo siitä, että työhön liittyvän julkisen ja yksityisyyden rajan ylittämisen merkitys on otettu huomioon tuen tarjoamisessa (Perhehoitoliitto, 2012b). Perhekotivanhempien työn kuormittavuus ja tuen tarve on siis alettu tunnistaa Suomessa, mutta tarkemmin ei ole määritelty sitä, minkälaisesta työn tukemisesta he erityisesti hyötyvät. Tämän tutkimuksen perusteella ryhmätyönohjausta voidaan pitää sopivana ja suositeltavana sijaishuollon vanhemmuuden tukimuotona, koska se tarjoaa mahdollisuuden käsitellä sijaishuollon vanhemmuuden työn kuormittavuutta ja parantaa työssä jaksamista. Perhekotivanhempien työssä jaksamisen tukemisen kautta varmistetaan myös sijaislasten hyvinvointi, joka on lastensuojelun tavoite.

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin aineistolähtöistä grounded theory -menetelmää. Glaserin ja Straussin (1967) mukaan grounded theory -menetelmässä ei ole mahdollista käyttää perinteisiä tilastotieteellisiä reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä. Straussin ja Corbinin (1990) mukaan luotettavuuden arvioinnissa tulisi keskittyä analyysiprosessin ja -ratkaisujen mahdollisimman tarkkaan kuvailuun sekä arvioida kategorioiden vastaavuutta sekä muodostetun teorian kattavuutta aineistoon nähden. Birksin ja Millsin (2011) mukaan luotettavuutta tarkasteltaessa tulisi huomioida tutkijan rooli. He painottavat tutkijan motivaation ja tutkimukseen syventymisen merkitystä tutkimuksen teossa. Tässä tutkimuksessa luotettavuutta pyrittiin parantamaan kuvailemalla tarkasti analyysin vaiheet ja

havainnollistamalla tutkimustuloksia aineistonäytteiden avulla. Keskeisessä roolissa olivat muistiinpanot, jotka auttoivat havaintojen jäsentämisessä ja syventämisessä. Pyrimme pohtimaan asioita uusista näkökulmista ja tiedostamaan mahdollisten ennakko-oletusten vaikutukset analyysin kulkuun. Vertailimme jatkuvasti muodostuneita kategorioita toisiinsa ja niiden luotettavuutta suhteessa aineistoon. Parityöskentely sekä seminaarit mahdollistivat monipuolisen pohdinnan lisäten tutkimuksen luotettavuutta. Birks ja Mills (2011) korostavat tutkijan avoimuuden säilyttämistä analyysissä, mutta se voi heidän mukaansa olla aloittelevalle tutkijalle haastavaa. Selkeyttä tutkimusongelman rajaamiseen toi se, että keskityimme alusta alkaen tutkimaan työn kuormittavuutta ja ryhmätyönohjausta. Rajaaminen helpotti tutkimuksen aloittamista, mutta jätti silti tilaa aineistosta esiin nouseville havainnoille eikä estänyt analyysin vapaata kulkua.

Tutkimuksen yhtenä rajoituksena voidaan pitää otoksen pientä kokoa. Tutkittavien ammatinharjoittamisen sijoittuminen tietyille alueille Suomea on myös esteenä laajojen yleistysten tekemiselle. Tutkimusta sijaishuollon vanhemmuuden työnohjauksesta ei juuri ole, jonka vuoksi käytimme lähtökohtaisesti sairaanhoitajista tehtyä työnohjaustutkimusta vertailukohtana. Tulee kuitenkin huomioida, ettei sairaanhoitajien työnkuva ole suoraan verrannollinen perhekotivanhempien työnkuvaan. Perhekotivanhempien työn erityispiirteet, kuten työn katkeamattomuus ja vanhemmuuden rooli eivät kosketa sairaanhoitajan työn arkea. Lisäksi työnohjausprosessin ulkopuolella on voinut tapahtua asioita, jotka ovat vaikuttaneet työnohjausprosessin kulkuun ja joita ei voitu kontrolloida.

Tutkimus osoittaa, että ammatillisten perhekotivanhempien työ on monin tavoin kuormittavaa ja he hyötyvät ryhmätyönohjauksesta sekä erityisesti sen tukea antavasta funktiosta. Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista tarkastella, kuinka pitkäkestoisia vaikutuksia tutkimuksemme kaltaisissa lyhyissä onnistuneissa ryhmätyönohjausprosesseissa saavutetaan, ja miten ryhmätyönohjauksen vaikutukset näkyvät käytännössä? Kiinnostavaa olisi myös tarkastella, miten pidempikestoinen ryhmätyönohjausprosessi eroaisi tämän tutkimuksen kaltaisesta lyhyestä ryhmätyönohjausprosessista? Lisäksi työnohjaajan roolia sekä työnohjauksen opetuksellista ja hallinnollista funktiota perhekotivanhempien ryhmätyönohjauksessa voisi tarkastella laajemmin. Kaiken kaikkiaan lisätutkimus sijaishuollon vanhemmuuden työnohjauksesta olisi tarpeen tutkimuksen vähäisyydestä johtuen. Lisätutkimuksen myötä ryhmätyönohjauksen asemaa sijaishuollon vanhemmuuden tukimuotona voitaisiin vakiinnuttaa.

LÄHTEET

- Alvesson, M., & Skoldberg K. (2009). *Reflexive Methodology, New Vistas for Qualitative Research*. Los Angeles ym.: Sage.
- Ammatillisten Perhekotien Liitto ry. (2012). [Elektroninen aineisto]. [viitattu 20.7.2012]. Saatavissa: <http://www.apkl.fi/>.
- Andersson, G. (2001). The Motives of Foster Parents, Their Family and Work Circumstances. *British Journal of Social Work* 31, 235-248.
- Arasola, P. (2008). *Ammatti-identiteetti ja sen muutos työnohjauksessa esimiesroolista asiantuntijaksi..* Teoksessa Keskinen, S. (toim.). *Työnohjaus- mitä, missä, milloin?* (s. 43–53) Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Arvidsson, B. (2000). *Clinical Supervision – A study of how psychiatric nurses experience group supervision*. Department of Educational and Psychological Research. Malmö: Malmö School of Education, Malmö University.
- Arvidsson, B., Löfgren, H., & Fridlund, B. (2001). Psychiatric nurses' conceptions of how a group supervision programme in nursing care influences their professional competence: a 4-year follow-up study. *Journal of Nursing Management* 9, 161-171.
- Birks, M., & Mills J. (2011). *Grounded theory, a practical guide*. Los Angeles ym.: Sage.
- Borgman, M. & Packalen E. (2002). *Parhaat käytännöt työyhteisön kehittämiseen*. Tampere: Tammi.
- Brettschneider, G. (1983). *Työnohjaus ja sen tavoitteet*. Teoksessa Siltala, P., Kautta, K., Marava, H., Makkonen, H., & Ryselin, K. (toim.) *Työnohjaus terveydenhuollossa ja opetustyössä*. (s.10–19). Espoo: Weilin & Göös.
- Brotheridge, C., & Grandey A. (2002). Emotional Labor and Burnout Comparing Two Perspectives of "People Work". *Journal of Vocational Behaviour* 60, 17-39.
- Brunero, S., & Stein-Parbury, J. (2008). The effectiveness of clinical supervision in nursing: an evidenced based literature review. *Australian Journal of Advanced Nursing* 25(3), 86-94.
- Cooley, E., & Petren, R. (2011). Foster parent perceptions of competency: Implications for foster parent training. *Children and Youth Services Review* 33, 1968–1974.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. Los Angeles ym.: Sage.
- Counselman, E. F., & Weber, R. L. (2004). Organizing and maintaining peer supervision groups. *International Journal of Group Psychotherapy*, 54, 125–143.
- Denby, R., Rindfleisch, N., & Bean, G. (1999). Predictors of Foster Parents' Satisfaction and Intent to Continue to Foster. *Child Abuse & Neglect*, 23, 287-303.
- Edwards, D., Burnard, P., Hannigan, B., Cooper L., Adams J., Juggessur T., Fothergil A., & Coyle D. (2006). Clinical supervision and burnout: The influence of clinical supervision for community mental health nurses. *Journal of Clinical Nursing*, 15 (8), 1007–1015.
- Elo, A-L. (2009). *Työn henkinen kuormittavuus ja hyvinvointi työssä*. Teoksessa Kauppinen, T., Hanhela, R., Kandolin I., Karjalainen A., Kasvio A., Perkiö-Mäkelä M., Priha E., Toikkanen J., & Viluksela M. (toim.) *Työ ja terveys Suomessa 2009*. (s. 84–89). Helsinki: Työterveyslaitos.
- Glaser, B.G., & Strauss, A.L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Grandey, A., Foo S. C., Groth M., & Goodwin R. E. (2012). Free To Be You and Me: A climate of Authenticity Alleviates Burnout From Emotional Labor. *Journal of Occupational Health Psychology*, 17(1), 1-14.

- Hakkarainen, P., & Koisti-Auer A-L. (2008). *PRIDE-kirja. PRIDE-valmennus sijais- ja adoptiovanhemmuutta harkitseville*. Jyväskylä: Pesäpuu ry.
- Hampson, R., & Tavormina, J. (1980). Relative Effectiveness of Behavioral and Reflective Group Training with Foster Mothers. *Journal of Consulting & Clinical Psychology*, 48(2), 294-295.
- Hyrkäs, K. (2002). *Clinical Supervision and Quality Care: Examining the Effects of Team Supervision in Multi-professional Teams*. Tampere: Tampere University Press.
- Hyrkäs, K. (2005). Clinical supervision, burnout, and job satisfaction among mental health and psychiatric nurses in Finland. *Issues in Mental Health Nursing*, 26 (5), 531–556.
- Hyrkäs, K., & Munnukka T. (2002). *Kansainvälisen työhöjaustutkimuksen kehityslinjat*. Teoksessa Hyrkäs, K., Munnukka T., & Sorsa M. (toim.). *Työhöjaus hoitotyössä: pysyvä perusta vai turha taakka?* (s.26-41). Tampere: Tampereen yliopisto hoitotieteen laitos perhekeskeisen hoidon tutkimus- ja opetuskeskus.
- Isomäki, V-P. (2002). The fuzzy foster parenting - a theoretical approach. *The Social Science Journal* 39, 625-638.
- Janhunen, T. (2008). *Jotta sijoitukset kestäisivät*. Teoksessa Ketola J. (toim.). *Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi*. (s.123–146). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Janhunen, T. (2009). Työhöjaus on mahdollisuus. *Perhehoito. Perhehoitoliitto ry:n tiedotuslehti*, 3/2009, 14–15.
- Jokinen, A., & Suoninen, E. (2000). *Auttamistyö keskusteluna: tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta*. Tampere: Vastapaino.
- Jones, A. (2003). Some benefits experienced by hospice nurses from group clinical supervision. *European Journal Of Cancer Care*, 12(3), 224-232.
- Kadushin, A. (1976). *Supervision in social work*. New York: Columbia University Press.
- Karasek, R., & Theorell, T. (1990). *Healthy work, stress, productivity and the reconstruction of working life*. New York: Basic Books.
- Karvinen-Niinikoski, S. (2004). *Social work Supervision – contributing to innovative knowledge production and open expertise* Teoksessa Gould, N., & Baldwin, M. (2004) (eds.) *Social Work, Critical Reflection and Learning organization*. (s. 23-39). Aldershot ym: Ashgate.
- Karvinen-Niinikoski, S., Rantalaiho, U-M., & Salonen, J. (2007). *Työhöjaus sosiaalityössä*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Ketola, J. (2008). *Lasten ja nuorten perhehoito*. Teoksessa Ketola J. (toim.) *Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona*. (s.27–60). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keski-Luopa, L. (2011). *Työhöjaus vai superviisaus. Työhöjausprosessin filosofisten ja kehityspsykologisten perusteiden tarkastelua*. Oulu: Metanoia Instituutti.
- Kirton, D. (2001). Love and money: payment, motivation and the fostering task. *Child and Family Social Work*, 6, 199-208.
- Kuoppala, T. & Säkkinen S. (2010). Lastensuojelu 2009. Tilastoraportti 29/2010. Suomen virallinen tilasto. [Verkkotilastotiedote]. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 20.7.2012]. Saatavissa: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr29_10.pdf
- Laitila, A. (2008). *Ennen ja jälkeen huostaanoton. Kehittyvän reflektion muodot ja asiantuntijuudenulottuvuudet ehkäisevässä ja korjaavassa lastensuojelutyössä*. Tutkimussuunnitelma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos.
- Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011. [Elektroninen aineisto]. [viitattu 20.7.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110922>.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. [Elektroninen aineisto]. [viitattu 20.7.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

- Lastensuojelun Keskusliitto. (2011). [Elektroninen aineisto]. [viitattu 20.7.2012]. Saatavissa: <http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>.
- Lastensuojelun käsikirja. (2012). [Elektroninen aineisto]. [viitattu 20.7.2012] Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/>.
- Lindqvist, M. (2006). *Auttajan varjo*. Keuruu: Otava.
- Mastoras, S., & Andrews, J. (2011). The Supervisee Experience of Group Supervision: Implication for Research and Practice. *Training and Education in Professional Psychology* 5(2), 102-111.
- MacGregor, T. E., Rodger, S., Cummings, A. L., & Leschied, A. W. (2006). The Needs of Foster Parents: A Qualitative Study of Motivation, Support, and Retention. *Qualitative Social Work* 5(3), 351-368.
- Mikkola, M. (2004). *Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet*. Teoksessa Puonti A., Saarnio T. & Hujala A. (toim.). *Lastensuojelu tänään*. (s.61–76). Jyväskylä: Tammi.
- Niskanen, P., Sorri, P., & Ojanen, M. (1993). *Auta auttamaan – käsikirja työnhajuksesta*. Juva: WSOY.
- Paunonen-Ilmonen, M. (2001). *Työnohjaus toiminnan laadunhallinnan varmistaja*. Helsinki: WSOY.
- Perhehoitajalaki 3.4.1992/312. [Elektroninen aineisto]. [viitattu 20.7.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19920312>.
- Perhehoitoliitto. (2012a). [Elektroninen aineisto]. [viitattu 20.7.2012]. Saatavissa: <http://www.perhehoitoliitto.fi/ajankohtaista/lakiuudistus.html>.
- Perhehoitoliitto. (2012b). [Elektroninen aineisto]. [viitattu 20.7.2012] Saatavissa: <http://www.perhehoitoliitto.fi/perhehoito/perhehoitoliitto.html>.
- Punkanen, T. (2010). *Työnohjaus muutoksen moottorina*. Helsinki: Tammi.
- Pösö, T. (2004). *Kasvatustyö sijaishuollossa*. Teoksessa Puonti A., Saarnio T. & Hujala A. (2004). *Lastensuojelu tänään*. (s. 202–212). Jyväskylä: Tammi.
- Raitanen, T. (2008). ”Kuinka samassa veneessä olemmekaan.” *Sijaisvanhempien vertaisryhmät*. Teoksessa Pölkki, P., & Raitanen, T., (toim.). *Vertaisryhmät lastensuojelun asiakkaiden voimavarana*. (s.47–55). Kuopio: Kuopion yliopisto, Minna Canth - instituutti.
- Riska, E., & Wrede, S. (2004). *Kuka on kestävä sairaanhoitaja?* Teoksessa Henriksson L. & Wrede S. (toim.). *Hyvinvointityön ammatit*. (s.41-62). Helsinki: Gaudeamus.
- Rousu, S., & Holma, T. (2003). *Lastensuojelupalvelujen hankinta ja tuottaminen*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Sinclair, I., Gibbs, I., & Wilson, K. (2004). *Foster Carers: Why They Stay and Why They Leave*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Sinkkonen, J. (2006). *Lapsen puolesta*. Helsinki: WSOY.
- Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710. [Elektroninen aineisto]. [viitattu 20.7.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research. Grounded Theory Procedures and Techniques*. London: Sage.
- Swartz, T. (2004). Mothering for the state: Foster parenting and the challenges of government contracted carework. *Gender & Society*, 18(5), 567-587.
- Teasdale, K., Brocklehurst N., & Thom N. (2001). Clinical supervision and support for nurses: an evaluation study. *Journal of Advanced Nursing* 33(2), 216-224.
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. (2012). [Elektroninen aineisto]. [viitattu 20.7.2012]. Saatavissa: <http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>.
- Viisainen, P., & Hatakka, M. (2008) *Tunteet ja työnohjaus*. Teoksessa Keskinen S. (toim.). *Työnohjaus - mitä, missä, milloin?* (s.251–264). Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Watt, D. (2007). On Becoming a Qualitative Researcher: The Value of Reflexivity. *The Qualitative Report, 12*, 82 – 101.

LIITE: Litteraationsymbolit

Tekstikatkelmissä käytetyt litteraationsymbolit (Jokinen & Suoninen, 2000).

N1 ja M1 työnohjattavat

O työnohjaaja

(.) alle sekunnin mittainen tauko

(1) tauko ja sen pituus sekunteina

[päällekkäispuheen alkukohta

] päällekkäispuheen loppukohta

((teksti)) purkajan kommentti

teks- (tavuviiva) keskenjäänyt sana

.hhh kuuluva sisäänhengitys

.hjoo (piste sanan edessä) lausuttu samalla sisäänhengittäen

(epävarma) (teksti suluissa) nauhalla epäselvästi kuuluva kohta

(...) tekstiä jätetty välistä pois